

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Petra Slanič

Novinarska konferenca: kultura govornega izražanja in odnosi z javnostmi

Primer novinarske konference

diplomsko delo

Ljubljana, 2003

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Petra Slanič

Mentorica: dr. Monika Kalin Golob
Somentorica: dr. Melita Poler Kovačič

Novinarska konferenca: kultura govornega izražanja in odnosi z javnostmi
Primer novinarske konference

diplomsko delo

Ljubljana, 2003

Hvala staršem, da so mi omogočili študij. Hvala prijateljem, da so me spodbujali in motivirali pri pisanju diplomske naloge ter me naučili, da je v življenju najpomembnejše uživati vsak trenutek.

KAZALO

Uvod	6
1. Sporočanje	8
1.1 Sporočajska kompetenca	10
1.2 Množično sporočanje – opredelitev in funkcije	12
2. Odnosi z javnostmi in novinarska konferenca	14
2.1 Vloga odnosov z mediji v stroki odnosov z javnostmi	14
2.2 Značilnosti novinarske konference kot orodja odnosov z mediji	16
2.3 Novinarska konferenca kot medijski dogodek	18
3. Slovenski jezik v odnosih z javnostmi	19
3.1 Slovenski knjižni jezik	21
3.2 Sodobna zvrstnost slovenskega jezika	22
3.3 Opredelitev knjižne govorice	23
4. Novinarska konferenca Projektne skupine prenove mariborskega mestnega jedra	25
4.1 Govorca	25
4.2 Govorni položaj	26
4.3 Analiza primera	27
4.3.1 Zapis govora	29
4.4 Prvine knjižne govorice	38
5. Mariborski pogovorni jezik	40
5.1 Mariborski pogovorni jezik – opredelitev	40
5.2 Prvine mariborskega pogovornega jezika na primeru novinarske konference PSPMMJ	41
5.3 Knjižna govorica v Mariboru in okolici	43
6. Kultura govora na novinarski konferenci	45
6.1 Kultura govora – opredelitev	45

6.2 Odkloni v knjižni govorici	45
6.2.1 Nepravilno naglaševanje	45
6.2.2 Napačen izgovor predlogov	48
6.2.3 Uporaba mašil v govoru	49
6.2.4 Napačna uporaba prevzetih (tujih) besed	52
Zaključek	53
Literatura in viri	55
Priloge	57

Uvod

Edini način, da se človek reši skušnjave, je, da ji popusti.
(Oscar Wilde, *Slika Doriana Graya*)

To diplomsko delo je predajanje skušnjavi. Na prste ene roke lahko preštejemo komunikologe, ki so si za svoje mentorje izbrali – in pri njih tudi diplomirali, kar je še bolj pomembno – sloveniste. In zakaj tudi jaz? Ljubezen do maternega jezika se me drži še od nežnih otroških let. Prekiniti je ni uspela niti puberteta in obvezno branje klasikov v gimnaziji. Na fakulteti pa smo se nadobudni bruci pričeli poglobljati v svoj jezik pri predavanjih o jezikovni kulturi, ki so me zelo pritegnila.

Ko sem se začela ukvarjati s prakso odnosov z javnostmi, ki je tema te diplomske naloge, sem ugotovila, da je kultura govora oz. uporaba govorjenega jezika v odnosih z javnostmi, predvsem na novinarskih konferencah, na zelo nizki ravni. Predvidevam, da je raba pisnega jezika v odnosih z javnostmi precej boljša od rabe govorjenega jezika. Ta predpostavka bi zahtevala posebno obravnavo, zato jo tukaj le omenjam. Razlogov za boljši pisni jezik v stroki odnosov z javnostmi je več — pri pisnem sporočanju ima običajno pisec več časa za ubeseditev in popravljanje, pri govornem sporočanju pa časa in prostora za popravke običajno ni. Pravila pisnega komuniciranja so jasna; za ustrezno uporabo jezika obstajajo slovenska slovnica, slovenski pravopis in slovar. Žal za govorjeni slovenski jezik nimamo niti pravorečja, tako da s(m)o govorci bolj ali manj prepuščeni sebi in svoji skrbi za jezik.

Poseben problem, ki pa mu v nalogi prav tako ne morem nameniti dovolj pozornosti, je samo izrazje stroke odnosov z javnostmi. Praktiki še vedno uporabljaj(m)o razne angleške izraze, kot npr. "piar", "clipping" ipd. Prvi koraki k poslovenjevanju izrazja te stroke so narejeni, potreben je še celovit pristop k izobraževanju in osveščanju praktikov o uporabi strokovnega izrazja v slovenskem jeziku.

V nalogi se bom posvetila uporabi govorjenega jezika v odnosih z javnostmi, predvsem v analizi primera novinarske konference Projektne skupine preнове mariborskega mestnega jedra. V prvih dveh poglavjih bom povzela teorijo sporočanja in odnosov z javnostmi, prek odnosov z mediji in opisa (medijskih) dogodkov bom prešla do osrednje teme te naloge, novinarske konference. V tretjem poglavju naloge se bom posvetila slovenskemu jeziku v stroki odnosov z javnostmi, prek opisa zvrstnosti slovenskega jezika bom določila, da naj bi se in zakaj naj bi se v javnem govornem položaju, kakršen je novinarska konferenca, uporabljala knjižna govorica.

V četrtem in petem poglavju bom analizirala primer novinarske konference. Za to sem se odločila, da dobim vpogled v uporabo slovenskega jezika v odnosih z javnostmi v praksi. Oba govorca na konferenci sta Mariborčana, zato bom v četrtem poglavju raziskovala predvsem uporabo knjižne govorice na konferenci, v petem pa vpletanje mariborskega pogovornega jezika v knjižno govorico, ki naj bi jo govorca uporabljala. Predvidevam, da se bosta v danem javnem govornem položaju oba trudila govoriti knjižno, vendar bosta uporabljala tudi mariborski pogovorni jezik. Skušala bom izluščiti uporabljene pogovorne ali celo narečne prvine, ki v govor na konferenci ne sodijo, ter postaviti mejo med prvinami knjižne govorice, ki so v javnem govoru dovoljene, in pogovornimi oz. narečnimi, ki v tak govor ne sodijo. Glede na ugotovitve analize bom določila prvine, ki jih lahko sprejmemo za prvine knjižne govorice v Mariboru in okolici.

V zadnjem delu bom pisala o kulturi govora in iz analiziranega primera izločila primere odklonov od knjižne govorice. Pričakujem, da bom našla nekaj primerov napačnega naglaševanja, poskusila pa bom tudi poiskati najljubše mašilo obeh govorcev.

Ker je eden od govorcev, Vladimir Gabrijan, tudi poklicni govorec, predavatelj na fakulteti, drugi (Igor Recer) pa ne, predvidevam, da bo splošni vtis ob poslušanju in analiza nekaterih prvin govora pokazala, da je Gabrijan z vidika kulture govora in uporabe knjižne govorice na konferenci boljši govorec od Recerja.

Žal pa analiza govora ene same novinarske konference ni dovolj, da bi lahko na podlagi rezultatov sklepali o kakšnem vzorcu pravil ali napak v govoru na novinarskih konferencah, bo pa zagotovo nazorno prikazala napake, ki sta jih delala govorca v primeru, in ponudila možnosti izboljšave, ki jih ima vsak govorec.

1. Sporočanje

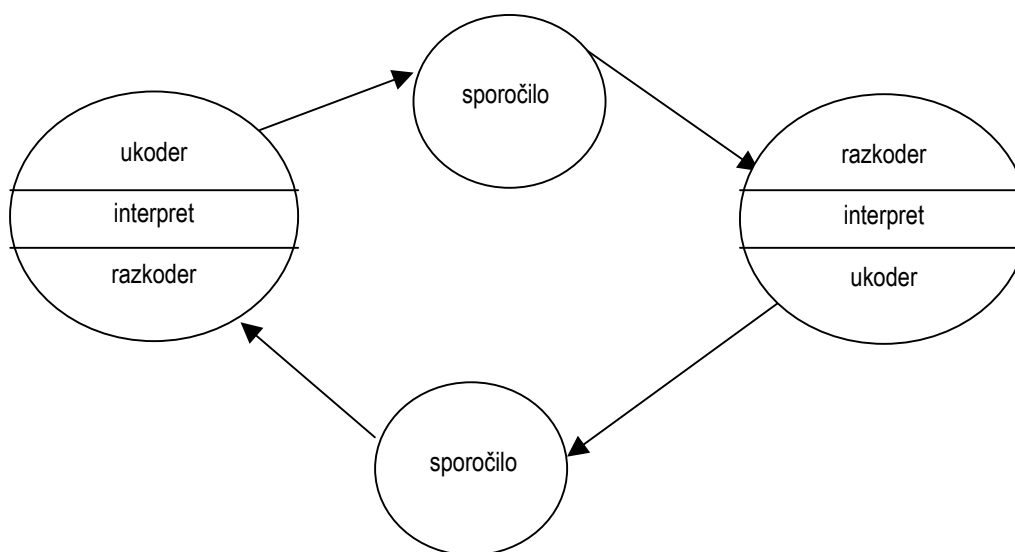
Komuniciranje (slov. sporočanje) po Schrammu (1999: 52) izvira iz latinske besede *communis*, ki pomeni skupen. S sporočanjem skušamo z nekom vzpostaviti nekaj skupnega; deliti informacijo, idejo ali stališče. Sporočanje vedno zahteva najmanj tri elemente – vir, sporočilo in naslovnik. *Vir* je lahko posameznik (ki govori, piše, riše, gestikulira) ali sporočanje organizacija (časopis, založba, televizija). *Sporočilo* je lahko v obliki črnila na papirju, zvočnih valov v zraku, impulzov električnega toka, zamaha z roko, zastave v zraku ali kakršnega koli drugega signala, ki se ga da smiselno interpretirati. *Naslovnik* je lahko posameznik, ki gleda, posluša in bere, ali član skupine, npr. diskusijske skupine, poslušalcev na predavanju itd. ali pa član posebne skupine, ki jo imenujemo *množično občinstvo*, kot je npr. bralec časopisa ali gledalec televizije. Ko sporočevalec poskuša ustvariti "skupno" z naslovnikom, najprej ukodira (šifrira) svoje sporočilo. Informacijo ali razpoloženje, ki ju želi deliti, oblikuje v prenosljivo obliko. "Slik v naših glavah" ni mogoče prenesti, dokler niso ukodirane. Če so ukodirane v govorjene besede, so enostavno in učinkovito prenosljive, toda ne morejo potovati zelo daleč, razen če jih prenaša radio (danes vsi elektronski mediji, op. a.). Ukodirane v zapisane besede se prenašajo počasneje kot govorjene, vendar lahko potujejo dlje in se ohranjajo dalj časa. Da bi se sporočanje končalo, mora biti sporočilo tudi razkodirano (dešifrirano). Sliko osnovnega človeškega sporočanskega sistema lahko narišemo takole:

Če ukoderja zamenjamo z mikrofonom in razkoderja s slušalkami, govorimo o elektronskem sporočanju. Če pa sta vir in ukoder združena v eni osebi ter razkoder in cilj v drugi osebi, signal pa je jezikovni, govorimo o človeškem sporočanju. Sistem pa ne more biti boljši od njegovega najšibkejšega člena. Na vsaki stopnji se lahko pojavi filtriranje ali popačenje (sporočanski šum, op. a.). V človeškem sporočanju sistem deluje manj učinkovito, kot bi lahko, če vir nima ustreznih ali jasnih informacij, če sporočilo ni v celoti, natančno in učinkovito ukodirano v prenosljive znake, če znaki kljub motnjam niso dovolj hitro in natančno preneseni, če sporočilo ni razkodirano po predlogi, ki ustreza predlogi ukodiranja, in končno, če naslovnik ne more uporabiti razkodiranega sporočila tako, da bi oblikoval želeni odgovor (Schramm, 1999: 52–53). Schramm je v nadaljevanju model sporočanja razširil z izkustvenima poljema, ki določata stopnjo uglasenosti med sporočevalcem in prejemnikom sporočila; v njiju so nakopičene izkušnje dveh posameznikov, ki poskušata sporočiti. Podobni izkustveni polji sporočevalca in prejemnika povečujeta

možnost, da bo prejemnik sporočilo (signal) pravilno interpretiral. Avtor je še dopolnil diagram sporočanja procesa, ko je ugotovil, da je vsaka oseba v sporočanju proces tako ukoder kot razkoder, in jo je opisal kot razkoder/interpret/ukoder. Vsaka oseba v procesu sporočanja namreč mora vsak signal najprej razkodirati, nato interpretirati in ponovno ukodirati; kot primer Schramm navaja reakcijo na znak, ki predstavlja ogenj (npr. dim) – opazovalec ga bo najprej razkodiral kot znak za ogenj, interpretiral kot nevarnost in ukodiral v klic "Na pomoč!"

Ko v osnovni model sporočanja dodamo še povratno informacijo, ki se dogaja v pogovoru med dvema človekoma, ko eden stalno sporoča nazaj drugemu, dobimo krožni model sporočanja:

Pri vsakem sporočanju le redko pošiljamo sporočila samo po enem kanalu. Kanal je še zadnji element, ki ga je Schramm dodal k svoji obravnavi sporočanja procesa. Če s kom govorimo, so zvočni valovi glasu primarno sporočilo. So pa še druga: izraz na obrazu, geste, odnos sporočila do prejšnjih sporočil. Tudi primarno sporočilo posreduje informacijo na več ravneh. Daje besede, ki jih je treba razkodirati. Poudarja ene besede bolj kot druge. Besede posreduje z določeno intonacijo in hitrostjo, kar prispeva k celotnemu pomenu. Tudi sama kakovost glasu nosi določeno informacijo o sporočevalcu in o tem, kar govori. (Schramm 1999: 52–57)

V našem primeru sta, glede na Schrammovo teorijo, *vira, ukoderja in interpreta* govorca na novinarski konferenci, *sporočilo* je podano v govoru, *naslovniki, razkoderji in interpreti* pa so novinarji, prisotni na konferenci. Govorca z novinarji (in njihovimi bralci, poslušalci in gledalci) želita sporočiti, deliti z njimi nekaj skupnega. Predvidevamo lahko, da se njihova *izkustvena polja* do neke mere prekrivajo, saj sklepamo, da novinarji o temi novinarske konference (sporočilu) imajo določeno predznanje, ker uredniki običajno na novinarske konference o temi, ki se ponavlja oz. razvija, pošiljajo iste novinarje, da

o njej laže poročajo svojim občinstvom. *Povratna zanka* je poročanje medijev o sporočilu, podanem na novinarski konferenci, ki bi jo lahko opazovali prek analize zbirke medijskih objav. V tej nalogi nas povratna zanka ne bo zanimala. Primarno se bomo posvečali sporočilu (signalu) in njegovemu prenosu od vira do naslovnika z jezikovnega vidika, natančneje z vidika govora in njegove kulture. Kot omenja Schramm, v sporočanjem procesu sporočila pošiljamo po več kanalih. Primarni je govor, sekundarni pa nebesedno sporočanje. Mandičeva (1998: 40) je razdelila sporočanje v štiri osnovne kategorije: vokalno – besedno (govorjene besede kot jezikovne enote), vokalno – nebesedno (govorno naglaševanje, kakovost glasov), nevokalno – besedno (vključuje vse napisane in tiskane besede kot jezikovne enote) in nevokalno – nebesedno (položaj telesa, obraza, geste ...). Nebesedno sporočanje lahko uvrstimo v drugo kategorijo vokalno – nebesedno, pa tudi v zadnjo kategorijo nevokalno – nebesedno. Dalje Mandičeva deli nebesedno sporočanje glede na njegov odnos z besedami na: paralingvistično – skupaj z besedami, ekstralingvistično – zunaj besed in metalingvistično – nad besedami. *Paralingvistično* sporočanje je nosilec novih informacij, ki nam jih ni nudilo besedno izražanje. Prek teh informacij lahko razberemo na primer, da je sogovornik jezen, čeprav mirno izgovarja besede. *Ekstralingvistično* sporočanje je izven govornega, vendar nam vseeno pomaga razumeti povedano. Fisler (v Mandić, 1998: 42) je to sporočanje razdelil na *kinezično* (informacija, oblikovana s pomočjo različnih mišic – geste, izraz obraza ...) in *prosemično* (upoštevanje fizične bližine govorcev, prostorski razpored udeležencev sporočanja, vedenje drugih ljudi v prostoru). *Metalingvistično* sporočanje je "nad" besedo in je v hierarhični organiziranosti sporočanja višje, če predpostavljamo, da je človeško sporočanje stopenjsko organizirano. Če je določena vsebina besedno izrečena ali sporočena na eni ravni, nam bo metalingvistično sporočanje posredovalo informacijo na višji stopnji in nam dalo poseben napotek za razumevanje ali razlago povedanega. Podrobneje se nebesednemu sporočanju ne bomo posvečali, ga je pa vredno vsaj na kratko opisati, da predstavimo kanale sporočanja, ki vplivajo na pravilno razkodiranje sporočila pri naslovniku.

1.1 Sporočanje kompetenca

Sporočanje dejanje temelji na sporočanje kompetenci obeh partnerjev. Vsak delujoči subjekt v sporočanjem dejanju mora obvladovati univerzalne zahteve po veljavnosti, te pa mora prepoznati tudi njegov sporočanje partner (naslovnik). Po Habermasu (v Vreg 1997: 83–84) so glavna načela "zahtev po veljavnosti" tale:

1. *Zahteva po razumljivosti.*

Sporočevalec se mora izraziti razumljivo; govorec mora stavke oblikovati tako, da bodo glede na slovnične norme in izraze razumljivi tudi sprejemalcu (naslovniku).

2. *Zahteva po propozicijski resnici.*

Govorec mora sporočati resnično propozicijsko vsebino; govoriti mora o tistem, kar je realna eksistenca ne samo zanj, temveč tudi za partnerja. Izjava mora zadevati tisto realnost, ki jo zaznava in priznava tudi partner, da bi lahko poslušalec delil z govorcem njegovo znanje. Sporočanje delovanje, usmerjeno k medsebojnemu sporazumevanju, predpostavlja, da govorci priznajo resničnost propozicij v govornem dejanju (to, kar je realna eksistenca za oba partnerja).

3. *Zahteva po pravilnosti.*

Govorec ve, da mora izbrati tako sporočilo, ki bo omogočalo medsebojno sporazumevanje. Izjava mora biti pravilna glede na družbeno oziroma intersubjektivno priznane vrednote in norme. V takem primeru jo lahko poslušalec spozna kot pravilno in s tem kot legitimno.

4. *Zahteva po resnicoljubnosti (iskrenosti).*

Sporočevalec ve, da bo svoje namene izrazil resnicoljubno, da mora biti iskren. Zahteva kaže na avtentičnost izjave glede na subjektivni svet govorca.

Za naš primer je najpomembnejša prva od naštetih zahtev po veljavnosti, zahteva po razumljivosti izjave, ki jo je Habermas kasneje med temi načeli izpustil, saj ima to zahtevo za neizogibni prvi pogoj sporočanja in po njegovem mnenju ne sodi v sklop glavnih načel. S tem, ko je avtor to načelo v nadaljevanju svojih raziskovanj sporočanje delovanja izbrisal, ker meni, da gre za osnovni pogoj, ki mora biti ob sporočanju izpolnjen, je še dodatno poudaril pomen tega načela. Ne moremo sklepati, da je vsem sporočevalcem (govorcem) samoumevno, da se morajo izražati razumljivo in oblikovati stavke tako, da bodo glede na slovnične norme in izraze razumljivi tudi sprejemalcu (naslovniku) sporočila. S tem se bomo ukvarjali v jedru naloge, ko bomo preučevali uporabo jezika in kulturo govora na dejanskem primeru sporočanje delovanja na novinarski konferenci in postavili smernice za pravilen govor v javnem govornem položaju, ki naslovniku sporočila omogoča lažje razumevanje sporočila.

1.2 Množično sporočanje – opredelitev in funkcije

Sporočanje, ki se dogaja na novinarski konferenci, lahko opredelimo kot množično sporočanje. Po Charlesu R. Wrightu (1999: 77–79) je *množično sporočanje namenjeno razmeroma velikemu, raznovrstnemu in anonimnemu občinstvu*, zato sporočil, ki so naslovljena na določene posameznike, običajno ne štejemo za množično sporočanje. Pri novinarski konferenci so sicer sporočila naslovljena na določene posameznike oz. organizacije (novinarje in medije), vendar je teh običajno nekaj deset, torej ne gre za medosebno sporočanje, sporočila pa posredujejo velikemu, raznovrstnemu in anonimnemu občinstvu, zato lahko sklenemo, da gre tudi pri sporočanju na novinarski konferenci za množično sporočanje. Wright dalje označuje množično sporočanje *kot javno, hitro in minljivo*. Tako sporočanje je torej javno in ne zasebno. Pomembna značilnost novinarske konference je, da poteka v javnem prostoru in s tem tudi v javnem govornem položaju, zaradi česar, kot bomo videli v nadaljevanju, morajo govorniki pri govoru upoštevati tudi posebne jezikovne zahteve javnega govornega položaja. Sporočila so hitra, saj skušajo doseči velika občinstva v kratkem času ali celo takoj, kar ob moderni tehnični opreми ni (več) nemogoče. Minljivo pa pomeni, da je vsebina sporočanja namenjena takojšnji porabi, ne pa trajnemu shranjevanju. Tretja zahteva, ki jo mora sporočanje izpolniti, da velja za množično, je, da gre za *organizirano sporočanje*. To zahtevo Wright postavlja kot nasprotno umetniškim ali pisateljskim delom, saj dela sporočevalci množičnih medijev v organizaciji, “ki je rezultat obsežne delitve dela in ustrezne ravni stroškov” (Wright, 1999: 79). Novinarske konference običajno organizirajo praktiki odnosov z javnostmi, ki so za to plačani in so zaposleni v organizacijah, tako da je tudi tej zahtevi zadovoljeno.

Za dobro sporočanje je pomembno vedeti, zakaj se je neka organizacija odločila za pripravo novinarske konference in kaj želi z njo doseči pri naslovnikih sporočila konference. Lasswell (v Wright 1999: 79–80) je naštel tri glavne dejavnosti sporočanjejskih strokovnjakov:

1. **nadzorovanje okolja** (zbiranje in razširjanje informacij o dogodkih v okolju, tako znotraj kot zunaj katere koli družbe; novičarsko delo),
2. **postavljanje delov družbe v soodnosnost (korelacije) pri odzivanju na okolje** (interpretacija informacij o okolju in usmerjanje vedenja kot odziva na te dogodke; uredniški komentarji in propaganda),
3. **prenos družbene dediščine z ene generacije na drugo** (prenos znanja, vrednot, norm z ene generacije na drugo oz. članov skupine na nove člane; izobraževalna dejavnost).

Wright (1999: 80) je na istem mestu dodal v to klasifikacijo še četrto kategorijo, **razvedrilo**, in dobil “klasifikacijo glavnih sporočanjejskih dejavnosti”.

V našem primeru novinarske konference so organizatorji želeli zadovoljiti vsem trem Lasswellovim dejavnostim sporočanjskih strokovnjakov. Želeli so javnosti informirati o dogajanju v zvezi s prenovo mariborskega mestnega jedra (nadzorovanje okolja), spodbuditi pozitivne uredniške komentarje o temi (postavljanje delov družbe v soodnosnost pri odzivanju na okolje), o prejšnjih prenovah in novih ciljih prenove v tem predelu Maribora izobraževati javnost in morebitne nove člane Projektna skupine prenove mariborskega mestnega jedra (arhitekta, gradbenike, tudi splošno (predvsem lokalno) javnost; po Wrightu prenos družbene dediščine z ene generacije na drugo). Projektna skupina pa javnosti ni želela na konferenci zabavati, saj je tema za vse vpletene preveč resna in stanje stavbnega fonda v mariborskem mestnem jedru slabo.

Robert K. Merton (v Wright, 1999: 80) pa v osnovnih funkcijah množičnega sporočanja razlikuje med posledicami (funkcijami) družbene dejavnosti in cilji ali nameni te dejavnosti. Načrtovane posledice avtor opredeljuje kot *razvidnostne* (manifestne) in nenačrtovane kot *zastrtostne* (latentne) funkcije. Po Mertonovem mnenju vsaka posledica dejavnosti ni pozitivna za družbeni sistem, v katerem se pojavlja, ali za vpletene skupine ali posameznike. Take nezaželene posledice imenuje *disfunkcije*.¹

V našem primeru lahko sklepamo, da so organizatorji novinarske konference želeli informirati, izobraževati, pa tudi prepričevati javnosti (*razvidnostne funkcije*), niso pa jih želeli npr. zavajati (*zastrtostne funkcije*). Kot *disfunkcijo* bi lahko opredelili morebiten odpor stanovalcev mariborskega mestnega jedra do prenove, ki ga sporočevalci seveda s svojim sporočanjem o tej temi ne želijo povzročiti.

¹ Več o tem Merton, 1957 ali Wright, 1999.

2. Odnosi z javnostmi in novinarska konferenca

2.1 Vloga odnosov z mediji v stroki odnosov z javnostmi

Broom, Center in Cutlip (1994: 6) definirajo odnose z javnostmi kot "upravljalno funkcijo, ki vzpostavlja in ohranja obojestransko koristen odnos med organizacijo ter javnostmi, od katerih je odvisen uspeh ali neuspeh organizacije". Odnosi z javnostmi so torej sporočanje upravljanje organizacije z njenimi javnostmi. Ena od javnosti, s katerimi pogosto sporočajo praktiki odnosov z javnostmi, so mediji. Odnosi z mediji so, podobno kot novinarstvo, dejavnost, ki jo opravljajo ljudje, pogosto kot poklic, za podjetje oziroma katero koli institucijo, organizacijo, gibanje, posameznika ali celo idejo. Predmet odnosov z mediji so spremljanje in analiza medijskih objav ter njihovih učinkov na organizacijo pomembne skupine ljudi in javno mnenje kot celoto, snovanje, načrtovanje, izvajanje in vrednotenje različnih aktivnosti, s katerimi praktiki obveščajo, prepričujejo, razpravljajo in se pogajajo z novinarji in njihovimi občinstvi, se odzivajo na novinarska in druga javno postavljena vprašanja ter pobude, se pripravljajo in urijo za delovanje v krizi ter splošno skrbijo za pomenotvorne okoliščine delovanja, ki vplivajo na to, kaj ljudje prepoznajo kot pomembno in/ali problematično v zvezi z nami oziroma predmetom naše skrbi, prek dela novinarjev, urednikov in medijev (Rijavec, Verčič in Zavrl 2002: 15).

Hunt in Grunig (1995: 43) menita, da "odnosi z mediji sestavljajo stržen večine programov odnosov z javnostmi – deloma že zato, ker so se odnosi z javnostmi zgodovinsko razvijali kot prizadevanje po nadzoru in vplivu na medijsko poročanje o organizaciji". Za delovanje na področju odnosov z mediji je treba najprej poznati organizacijsko in uredniško ureditev medijev, vsebine njihovih poročil in odbiralce,² ki na te vplivajo, in se usposobiti ter organizirati za izvajanje dolgoročnih, stalnih in dejavnih odnosov z novinarji. Množični mediji (tisk, radio, televizija; pa tudi internet, op. a.) so vse kaj drugega kot mehanizmi za prenašanje in širjenje sporočil (Gruban, Verčič in Zavrl 1997: 113). Praktiki odnosov z javnostmi morajo razumeti vlogo informacije, poznati različne medije in njihovo delovanje ter vrednote tistih, ki nadzorujejo dostop do medijev. Razumeti morajo, da so mediji omejeni s tehničnimi zahtevami, vrednotami, pravili in – večina medijev – z zagotavljanjem občinstva oglaševalcem. (Broom, Center in Cutlip 1994: 279)

² Slovenski strokovnjaki so v Komunikološki hrestomatiji 1 kot prevod angleškega izraza »gatekeeper« predlagali slovenski izraz »odbiratelj«, ki se mi zdi ustrezen in ga bom uporabljala tudi sama.

Hunt in Grunig (1995: 43) menita, da mnogi praktiki vidijo v medijih *javnost svoje organizacije* in torej verjamejo, da medijsko pokrivanje že samo po sebi pomeni, da *nagovarjajo* – in *vplivajo na* – veliko javnost. Po njunem mnenju nič ne bi moglo biti bolj daleč od resnice.

Mediji so napeljava za odnose s strateškimi javnostmi organizacije ... Tudi vodovodne cevi pod vašimi ulicami so napeljava ... Ampak če voda potuje po vodovodu, to še ne pomeni, da jo ljudje pijejo. Da bi upravljavci vodovoda spravili vodo do uporabnika, je treba prej odpreti ventile. Kar se tiče odnosov z javnostmi, imajo mediji isto funkcijo. Če je pipa odprta, bodo vaša sporočila lahko prišla do članov vaših javnosti – če se bodo odločili, da odprejo ventile na svojem koncu. Če pa odbiratelj sistem zapre, voda ne priteče. Potemtakem je naloga upravjalca odnosov z javnostmi, da naveže odprto in zaupljivo razmerje s poročevalci in uredniki, tako da bodo ti puščali kanale do njegovih javnosti odprte (Hunt in Grunig 1995: 43).

Ključna beseda, ki je, v zvezi z medijskimi odnosi, zelo pomembna, je *razmerje* – pozitivno, trajno, dolgoročno razmerje z mediji. Broom, Center in Cutlip (1994: 304) naštevajo pet osnovnih pravil, ki jih morajo upoštevati praktiki odnosov z javnostmi pri vzpostavljanju razmerja z novinarji:

- “1. govori pošteno,
2. nudi podporo novinarjem,
3. ne prosi in ne prepiraj se,
4. ne prosi novinarja, naj ne objavi prispevka,
5. ne zasipavaj novinarja s sporočili”.

Premik poudarka s ponudbe informacij na dolgoročni odnos je Petja Rijavec (1998: 202) prikazala z naslednjo tabelo:

Tabela 2.1: Od transakcije do odnosa (partnerstva) z mediji

TRANSAKCIJA Z MEDIJI	ODNOSI (PARTNERSTVO) Z MEDIJI
Osredotočenost na enkratno posredovanje informacij	Osredotočenost na redne odnose z novinarji
Osredotočenost na lastnosti informacije	Osredotočenost na koristi, ki jih prinaša informacija novinarju
Kratkoročna perspektiva	Dolgoročna perspektiva
Majhen poudarek na servisiranju novinarjev	Velik poudarek na servisiranju novinarjev
Majhna pripadnost (naklonjenost) novinarjev	Velika pripadnost (naklonjenost) novinarjev
Skromni stiki z novinarji	Pogosti stiki z novinarji
Kakovost odnosov z mediji je predvsem stvar služb za odnose z mediji	Kakovost odnosov z mediji je dolžnost vseh, ki so v kakršnem koli odnosu z mediji

Vir: Rijavec (1998: 202)

Pomembno je, da imajo praktiki odnosov z javnostmi z novinarji oz. medijskimi hišami partnerske odnose, ki so redni, pozitivni, simetrični in usmerjeni v sodelovanje, kot je nazorno prikazano v tabeli Rijavčeve (glej tabelo 2.1). Praktiki morajo z novinarji ustvariti dolgoročno razmerje, ki temelji na zaupanju, saj le tako lahko pričakujejo od novinarjev korekten, pravočasen in dober odziv.

Razmerje med praktiki odnosov z javnostmi in mediji se vzdržuje z uporabo različnih komunikacijskih orodij. Število in raznovrstnost orodij je odvisna predvsem od izvirnosti in ustvarjalnosti praktika odnosov z javnostmi, v nadaljevanju pa naštevam le nekaj najbolj pogosto uporabljenih:

- pisni in elektronski pregled medijskega poročanja (imenovan tudi kliping, clipping ali zbirka medijskih objav, op. a.),
- analize medijskega poročanja,
- pisni organigrami medijev in uredništev,
- pisne predstavitve, gradiva, brošure, mape itd.,
- slikovno in zvokovno gradivo (fotografije, posnetki ...),
- pisna in elektronska sporočila za medije,
- predstavitvene strani na internetu. (Rijavec, Verčič in Zavrl 2002: 58)

Novinarske konference avtorji k najpogostejše uporabljenim orodjem odnosov z mediji niso prišteli, vendar bi jo morali, saj gre za eno najpomembnejših in najpogostejše uporabljenih orodij odnosov z mediji.

2.2 Značilnosti novinarske konference kot orodja odnosov z mediji

Novinarska konferenca je eno izmed najpogostejših orodij odnosov z mediji. Priredimo jo tedaj, kadar želimo novinarjem sporočiti pomembne informacije in jim pri tem ponudimo možnost osebnega pogovora s ključnimi predstavniki organizacije. Poleg tega je vsebina novinarske konference navadno tema, ki sproža vprašanja novinarjev, na katera morajo biti udeleženci posebej pripravljeni (Rijavec, Verčič in Zavrl 2002: 91).

Sam Black (1993: 66) piše, da obstajajo le naslednji trije razlogi za sklicevanje novinarske konference:

1. ko novica zahteva, da je treba pokazati kak model ali materialno stvar,
2. ko je tema konference zelo pomembna in praktiki odnosov z javnostmi pričakujejo, da bo vzpodbudila veliko vprašanj,
3. ko je potrebno povedati veliko pomembnih informacij iz ozadja (*background information*).

Broom, Center in Cutlip (1994: 310) svetujejo, naj praktiki ne sklicujejo novinarske konference, če nimajo "tistega, kar imajo novinarji za novico". Pravijo, da je novinarsko konferenco upravičeno sklicati le, ko ni nobenega drugega orodja odnosov z javnostmi, ki bi lahko udarno novico v ustreznem času posredovalo množičnim medijem. Enostavne ali nesporne novice redko upravičijo trud in stroške, ki so bili vloženi v organizacijo konference, s številom objav v medijih. V našem primeru lahko trdimo, da je bil sklic konference upravičen, saj sta govorca predstavljala novico, ki je udarna in, predvsem za lokalno javnost, zelo zanimiva.

Novinarji pričakujejo, da bodo praktiki odnosov z javnostmi pri organizaciji novinarske konference za njih pripravili gradivo oz. "*press kit*" (nekateri avtorji govorijo o "*media kit*", op. a.), ki običajno vsebuje sporočilo za medije, osebno izkaznico organizacije, fotografije, ki novico ilustrirajo, in razlagalno gradivo; materiale, ki dodatno osvetljujejo sporočilo novinarske konference. Razlagalno gradivo je nujen sestavni del vsakega formalnega srečanja z novinarji. Vsebina vsakokratnega razlagalnega gradiva se prilagaja priložnosti, zaradi katere organizacija stopi v stik z novinarji (Rijavec, Verčič in Zavrl, 2002: 88). Gradivo morajo praktiki pripraviti tako, da novinarji v njem najdejo večino informacij, ki so tema novinarske konference, in jim je v pomoč pri pripravljanju prispevka za njihov medij.

2.3 Novinarska konferenca kot medijski dogodek

Ustvarjanje dogodkov je eden najučinkovitejših načinov, kako poskrbeti za objavo želenega sporočila v medijih. Z dogodkom ustvarimo novico, ki je novinarji ne iščejo sami, temveč jim jo ponudimo. Cilj tovrstnih dogodkov je predstaviti pogled organizacije v medijih. (Hunt in Grunig 1984: 395) Dogodki nudijo drugačen pristop k javnostim, ki so zasute z oglaševalskimi sporočili, na katera niso več pozorne. Z dogodki, ki morajo biti brezhibno izpeljani in načrtovani, da so učinkoviti, lahko organizacije dobijo veliko pozitivne publicitete, še več pa se lahko pojavi organizaciji naklonjenih govoric od ust do ust, saj je običajno na takih dogodkih prisotno veliko ljudi. Dogodki, ki so organizirani zato, ker želijo doseči čim več publicitete v medijih, so medijski dogodki.

Medijski dogodek je vsakršen dogodek, ki je vreden objave v informativnem mediju po merilih profesionalnega novinarskega dela. Mnogi dogodki, ki jih organizacije ustvarjajo s svojim osnovnim delovanjem (npr. letni zbor, izdelava novega izdelka ali storitve, večja nesreča), so že sami po sebi medijski dogodki, mnoge pa je treba primerno prirediti, da takšni postanejo. So pa tudi dogodki, ki jih organizacije izvajajo izključno kot medijske dogodke, npr. novinarske konference (Gruban, Verčič in Zavrl 1997: 142).

Dogodkom, ki se zgodijo le zato, ker si jih je nekdo izmislil, s primarnim namenom, da bodo mediji o tem poročali, pravimo psevdodogodki. So taktika, ki se uporablja v obliki novinarskih konferenc, uradnih obiskov, strankarskih konvencij, demonstracij, terorističnih dejanj, protestov itd. (Erjavec 1998: 53) Daniel Boorstin (v McManus, 1994: 74) pravi, da "bolj dovršene oblike pomoči /ki jih novinarjem posredujejo praktiki odnosov z javnostmi, op. a./ vsebujejo dogodke, ki so pripravljeni za poročanje in s tem pomagajo množičnim medijem do večjega števila bralcev, poslušalcev in gledalcev". Bertrand (v Erjavec 1998: 53) pa imenuje take dogodke "false news" (napačne novice), ker je ključni namen psevdodogodkov imeti dobiček od medijske pozornosti. Boorstin (v Erjavec 1998: 53) predlaga, da novinarji psevdodogodkov ne obravnavajo kot dogodke. Če bi se njegova zahteva uresničila, bi bili časopisi danes napol prazni. S stališča medijev je vsekakor lažje (in ceneje) priti do zgodbe tako, da novinarja pošljejo npr. na novinarsko konferenco, kjer dobi izdelano zgodbo, kot pa da v njegovo delo investirajo veliko denarja, ki se le redko obrestuje v obliki dobre zgodbe, ki jo prebere veliko število bralcev, kar je idealen končni produkt množičnih medijev.

3. Slovenski jezik v odnosih z javnostmi

“Kadar o kom rečemo, da govori slovensko, hočemo s tem povedati, da govori poseben, samosvoj jezik, ki ga je treba ločiti od drugih, npr. od hrvaškega, italijanskega, angleškega itd. Pri tem je vseeno, ali govori npr. knjižno ali v katerem narečju, ali govori praktičnosporazumevalno ali strokovno, pa tudi, ali govori ali piše, saj izraz slovenski jezik obsega vse oblike tega jezika: knjižno, narečno, pogovorno, slengovsko, žargonsko, vsakdanjo občevalno, strokovno, umetnostno, sodobno, preteklo itd. Izraz slovenski jezik je pravzaprav samo pojem, podoben npr. pojmu iglavec: kakor je iglavec vedno le ali smreka, ali bor, ali jelka, ali macesen, ali ... , tako je tudi slovenski jezik vedno le ali knjižni, ali narečni, ali strokovni, ali ...” (Toporišič 2000: 13)

Kljub temu, da **slovenska literatura**, ki se ukvarja s stroko odnosov z javnostmi, zelo podrobno določa pravila uporabe orodij in tehnik odnosov z javnostmi, pa **se** nobena od knjig, ki sem jih pri pisanju naloge obravnavala, **ne ukvarja z uporabo jezika v odnosih z javnostmi**.

Večina strokovne literature v slovenskem jeziku je prevedena iz angleškega jezika; napisali so jo predvsem ameriški avtorji. Nekaj napotkov za pisanje sporočil za medije sem zasledila v prevedeni literaturi. Hunt in Grunig v Tehnikah odnosov z javnostmi (1995: 73) podajata naslednja navodila za pisanje sporočil za medije:

“Napisana morajo biti jasno, jedrnato, pravilno in zaokroženo. *Jasno* pisanje podaja misli logično in pojasnjuje izraze, ki bi utegnili biti bralcem tuji. *Jedrnato* pisanje gre k razumevanju po najkrajši poti, pri tem pa uporablja varčne besede in stavke – seveda ne na račun sloga ali elegance. Pravilno pisanje se drži pravopisnih, slovničnih in skladenjskih pravil. Je natančno in resnice ne zamegljuje in ne pači. *Zaokroženo* pisanje bralcev ne pušča nepotešenih ali negotovih glede tega, ali jim je zdaj znano vse, kar morajo vedeti o dani snovi.” (podčrtala P. S.)

Taka navodila je le do določene mere možno prenesti v slovenski prostor, saj se, zaradi specifik jezika, jezikovnih navodil ne da prevajati iz enega jezika v drugega, splošna navodila (kot v primeru – držati se pravopisnih, slovničnih in skladenjskih pravil) pa nimajo nobene praktične funkcije. S pravili govorjenega jezika pa se tudi prevedena literatura ne ukvarja.

Zakon o medijih v 1. odstavku 5. člena določa naslednje: “Izdajatelj, ki je ustanovljen oziroma registriran v Republiki Sloveniji, mora razširjati programske vsebine v slovenskem jeziku, ali pa morajo biti na ustrezen način prevedene v slovenščino, razen kadar so v prvi vrsti namenjene bralcem, poslušalcem oziroma gledalcem iz druge jezikovne skupine.” Mediji torej morajo (razen v tem zakonu določenih izjem) razširjati programske vsebine v slovenskem jeziku, zato morajo biti vsa sporočila, namenjena

medijem, pa naj gre za pisna sporočila za medije, posneta avdiosporočila za objavo na radiu³ ali novinarske konference, ki so snemane, ubesedena v ustrezni zvrsti slovenskega jezika, saj praktiki odnosov z javnostmi ne delujejo le v interesu svojih naročnikov, temveč v interesu javnosti. Na tem mestu se žal celotne problematike uporabe jezika v odnosih z javnostmi ne morem lotiti, bom pa skušala določiti jezikovna pravila govornega komuniciranja z mediji na novinarski konferenci, tudi s prikazom napak v primeru, ki ga bom v nadaljevanju analizirala.

Kot trdi Monika Kalin Golob (2001: 79) "kulturo govora označujeta dve težnji: spoštovanje sogovornika in upoštevanje jezikovnih pravil. Govorna nekultiviranost torej v prvi vrsti pomeni nespoštovanje sogovornika oz. poslušalca". Praktiki odnosov z javnostmi so tisti ljudje, ki vplivajo na podobo svojih naročnikov (organizacij, ljudi) v javnostih, kjer je pomembna tudi kultura govora. Zato morajo biti praktiki o uporabi slovenskega jezika v javnosti dobro poučeni, da lahko ustrezno svetujejo, pomagajo in izobrazijo svoje naročnike, ki lahko tudi z dobro jezikovno izobrazbo in kulturo govora, javnosti boljše (z jezikovnega stališča) in učinkovitejše (s stališča prejemnikov sporočil) nagovorijo. To je pa tudi cilj odnosov z javnostmi. Britanski inštitut za odnose z javnostmi IPR (The institute of public relations) meni, da so "odnosi z javnostmi disciplina, ki skrbi za ugled, da si pridobi razumevanje in podporo ter vpliva na mnenja in vedenje. Je načrtovan in trajen trud, da bi pridobili in ohranili naklonjenost ter vzajemno razumevanje med organizacijo in njenimi javnostmi".⁴ Na ugled organizacije vpliva, poleg drugih dejavnikov, tudi jezik, s katerim se organizacija predstavlja navzven. Lahko trdimo, da jezikovno zavedni ljudje veliko bolj cenijo direktorje podjetij, ki javnosti nagovarjajo v knjižni govorici, kot pa tiste, ki v javnostih govorijo v pogovornem jeziku ali celo narečju. Prav zato, ker gre pri odnosih z javnostmi za načrtovan in trajen trud, je treba govorca oz. govorce, ki organizacijo predstavljajo v javnostih, izobraziti, jim strokovno svetovati pri uporabi jezika in jezikovnih priročnikov, da ves trud praktikov odnosov z javnostmi ne bi šel v nič ali z izjavami govorcev v neustrezni zvrsti jezika postal celo kontraproduktiven. Cilj odnosov z javnostmi je namreč po tej definiciji (podobno je tudi v drugih definicijah, npr. Hunta in Gruniga, Slovenskega društva za odnose z javnostmi itd.) pridobiti in ohraniti naklonjenost ter vzajemno razumevanje med organizacijo in njenimi javnostmi.

Vzajemno razumevanje je eden od ciljev odnosov z javnostmi, pri katerem jezik igra pomembno vlogo.

³ Novost, ki je k nam prišla z zahoda, je, da na vsem dostopnem internetnem portalu (npr. www.radioservice.si) lahko zainteresirani dobi avdiosporočilo za medije, ki ga podjetje, ki ima svoje moderatorje, posname za plačilo. Posnetek je seveda primarno namenjen objavam na radijskih postajah.

⁴ »PR is the discipline which looks after reputation, with the aim of earning understanding and support and influencing opinion and behaviour. It is the planned and sustained effort to establish and maintain goodwill and mutual understanding between an organisation and its publics.«

Brez dobrega obvladovanja jezika praktiki odnosov z javnostmi ne morejo skrbeti za vzajemno razumevanje; ne morejo pripraviti dobrega sporočila za javnosti (medije), naj gre za pisno ali govorno. Zato lahko parafraziram trditev Kalin Golobove, da jezikovna nekultiviranost v prvi vrsti pomeni nespoštovanje javnosti in temu se moraj(m)o vsi, ki kadar koli in kakor koli nastopaj(m)o v javnosti, v vsakem trenutku zavedati in se na jezikovnem področju ustrezno izobraziti, da ne pride v sporočanjškem procesu do nerazumevanja med sporočevalcem in naslovnikom.

V nadaljevanju tega poglavja se bom posvetila odnosu med stroko odnosov z javnostmi in slovenskim jezikom na novinarskih konferencah. Opisala bom vlogo in zvrstnost slovenskega jezika, nato pa v naslednjem poglavju prešla na osrednjo temo naloge, uporabo jezika na konkretnem primeru novinarske konference Projektne skupine prenove mariborskega mestnega jedra.

3.1 Slovenski knjižni jezik

11. člen slovenske ustave pravi o slovenskem jeziku tako: "Uradni jezik v Sloveniji je slovenščina. Na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, je uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina." Slovenščina je **državni jezik** Republike Slovenije, kar pomeni, da predstavlja celotno Slovenijo kot samostojno državo. Pri ustnem in pisnem sporazumevanju ga uporabljajo državni organi (predsednik republike, vlada, parlament, sodišča, vojska, policija in dr.), zapisan je na našem denarju, državna himna se poje v slovenščini. Slovenščina je tudi **uradni jezik** Republike Slovenije; to pomeni, da uradovanje v državi (po upravnih enotah in občinah ter javnih zavodih in ustanovah) poteka v slovenščini. V slovenščini morajo biti javni napisi (krajevne in ulične oznake, napisi na lokalih), imena podjetij, oglasi; slovenščina je jezik politike, množičnih medijev, znanosti, šolstva, kulture (Bešter in dr. 1999: 14).

Urbančič (1987: 13) piše, da je "jezik kot družbeni fenomen predvsem sistem sredstev za sporazumevanje". Slovenščina je danes za večino, ki živi v Sloveniji, materni, tj. primarni jezik, za nekatere pa je slovenski jezik drugi jezik ali jezik okolja, ki se ga naučijo na jezikovnih tečajih. Drugi jezik je predvsem za predstavnike obeh avtohtonih narodnih manjšin v Sloveniji, pa tudi za Rome in priseljence, ki so se v našo državo priseljevali iz bivših republik Jugoslavije med vojno v devetdesetih. Vsi ti ljudje se morajo naučiti slovenskega jezika, ker je uradni jezik v Sloveniji in ker imajo z njim (in v njem) vsakodnevne stike z ljudmi okoli sebe. Slovenskega knjižnega jezika pa se ne učijo le tujci, temveč tudi rojeni Slovenci, saj jezik, ki se ga naučimo kot maternega, ni normiran knjižni jezik, temveč pogovorni jezik, ki je običajno tudi narečno obarvan. Knjižni jezik je normiran v slovnici in pravopisu.

Jezik pa je sredstvo za sporazumevanje, ki se udejanja šele z aktualizacijo jezikovnega sistema, govorom (Tivadar 1998: 3). Žal v naši državi nimamo sodobnega pravorečnega priročnika; govorniki si tako lahko pomagajo le z jezikovnimi. Za dobro sporočanje na novinarskih konferencah je nujno, da govorec na konferenci obvlada knjižno govorico, ki je, kot bomo videli v nadaljevanju, ustrezna za uporabo v javnih govornih položajih, saj s tem izraža svojo kultiviranost.

3.2 Sodobna zvrstnost slovenskega jezika

Prelomnica v pojmovanju zvrstnosti v slovenskem jeziku je bil izid Slovarja slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) oz. njegovega poskusnega snopiča, ki je izšel leta 1964. Ta je postavil sodobno zvrstnost in precizno teorijo, izraženo s sistemom kvalifikatorjev.

Leta 1967 Toporišič v Jezikovnih pogovorih II. piše, da se ljubljanski pogovorni jezik vedno bolj upošteva v knjižnem jeziku, saj je Ljubljana sredi slovenskega ozemlja in je kulturno ter politično središče Slovenije; tam se zbirajo izobraženci z vseh narečnih področij. "Kadar je v knjižnem jeziku treba kaj spremeniti (zato pač, ker je odmrlo ali je predaleč od večine slovensko govorečih), si prizadevamo zmanjšati prav razliko med knjižnim govorom in ljubljanskim pogovornim jezikom." (Toporišič, 1967: 112) Temu se upira Urbančič (1987: 108) iz dveh razlogov: 1. del Slovenije gravitira proti Mariboru in ima določen vpliv na kultivirano pokrajinsko govorico, 2. povprečen slovenski izobraženec se komaj nauči enega samega slovenskega jezika.

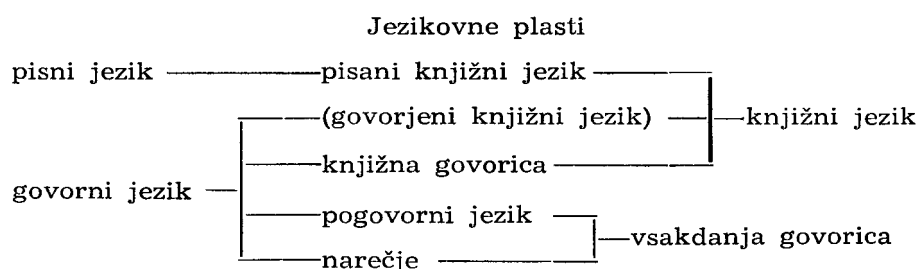
Slovenska slovnica predvideva dvojnost knjižnega in neknjižnega jezika, znotraj njiju pa zborni knjižni jezik in splošni pogovorni jezik kot del knjižnega, pokrajinski pogovorni jeziki in narečja pa kot del neknjižnega jezika. Splošni pogovorni jezik Toporišiču pomeni "manj popolno uresničitev stroge zbornе norme, ker se bolj kakor zborni opira na vsakdanjo občevalno govorico nenarečno govorečih ljudi na celotnem slovenskem ozemlju, posebno pa v njegovem osredju, tj. v Ljubljani in njenem bolj ali manj urbaniziranem širšem okolju" (Toporišič 2000: 16).

Urbančič (1987: 108) kritizira Toporišičevo terminologijo zvrstnosti. "Ker mu je *zborni jezik* to, kar pojmuje vsak Slovenec pod knjižnim jezikom, uporablja skoraj brez izjeme izraz zborni jezik. Tako nastajajo nesporazumi. Knjižne govornice ne loči od pisanega knjižnega jezika. Razliko sicer čuti, vendar ji ne posveča pozornosti in je tudi posebej ne poimenuje. *Splošni pogovorni jezik* mu je del knjižnega jezika, čeprav pomeni Slovincu pogovornost nasprotje knjižnosti."

V Slovenskem pravopisu (1990) je zvrstnost drugače sistematizirana kot v SSKJ iz leta 1970, saj je knjižna govorica (avtorji govorijo o knjižni pogovorni zvrsti) uvrščena h knjižnemu jeziku, vzporedno s knjižno zorno zvrstjo in se tako zmedi, ki jo je povzročil SSKJ iz leta 1970 s poimenovanjem splošni pogovorni jezik, izogne. O knjižni govorici pravi, da je zanjo “značilno tvorjenje besedila v navzočnosti naslovnika, npr. predavanja in konference v manjšem krogu (novinarsko konferenco lahko brez dvoma štejemo za konferenco v manjšem krogu, op. a.), intervjuji in okrogle mize na radiu in televiziji, uradovanje s strankami, seje, sestanki, lahko tudi zasebni pogovori, uporablja pa se tudi v nekaterih vrstah dramatike in filma” (SP, 1990: 130). V tem delu lahko najdemo tudi opisane posebnosti knjižne govorice v glasovju, pisavi, naglasu, oblikah, skladnji in besedju.

3.3 Opredelitev knjižne govorice⁵

Slika 3.1: Jezikovne plasti⁶

Vir: Urbančič (1987: 107)

Boris Urbančič (1987: 107) knjižno govorico doda med socialne zvrsti slovenskega jezika kot samostojno podzvrst (glej sliko 3.1). Toporišič (2000: 13) pravi, da je knjižna govorica, pri njem poimenovana knjižna pogovorna zvrst, “nekoliko sproščena različica knjižnega jezika”, Mario Galunič (1995: 16) pa knjižno govorico (pri njem poimenovano govorni knjižni jezik) v diplomski nalogi opredeljuje takole:

- “je knjižna zvrst jezika,
- je prehodna zvrst med knjižnim zbornim jezikom in pogovornimi pogovarjalnimi zvrstmi,
- je govorena forma,
- zahteva neposredni kontakt udeležencev govornega dejanja (ne gre nujno za fizični kontakt govorcev),

⁵ Termin knjižna govorica uporablja Boris Urbančič v knjigi O jezikovni kulturi (1987), pa tudi Monika Kalin Golob v Jezikovnih režah (2001).

⁶ SSKJ uporablja termin plastnost, ki so ga jezikoslovci k nam prenesli iz češčine. Uporablja ga tudi Urbančič, danes pa sta se za plastnost in plasti jezika pri nas uveljavila sinonima zvrstnost in zvrsti.

- *predvideva situacijsko ukoreninjenost govora,*
- *omejeno komunikativno situacijo – govor splošnega sporazumevanja,*
- *spontanost,*
- *javni/formalni položaj, redko zasebni,*
- *govori ga omejena skupina uporabnikov,*
- *ni regionalno omejen,*
- *njegova forma ni povsem enotna,*
- *je le delno kodificiran,*
- *manj se ga zavedamo kot zbornega.”*

Kot vidimo, je v teoriji slovenskega jezika za knjižno govorico mogoče najti veliko različnih poimenovanj,⁷ zaradi česar prihaja do nejasnosti. V nalogi bomo za poimenovanje te zvrsti slovenskega jezika uporabljali zvezo *knjižna govorica*. Urbančič (1987: 105) pravi, da ta termin označuje “govorno sporočilo na ravni knjižnosti”. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika pod geslom govorica najdemo opredelitev, da je govorica “jezik, zlasti v govorjeni obliki”. Knjižna govorica je prav to – **knjižni jezik v govorjeni obliki**. Knjižna govorica torej ni enaka govorjenemu zbornemu jeziku, ki je po navadi bran po pisni predlogi, ampak se poimenovanje knjižna govorica nanaša le na zvrst, katere prvine bom podrobneje opisala v naslednjih poglavjih diplomske naloge.

⁷ Podobni termini so še: govorjeni knjižni jezik, kultiviran knjižni govor, govorjena knjižna slovenščina, visoki pogovorni jezik, manj skrbna zborna izreka, knjižna izreka ipd. (Galunič 1995: 5).

4. Novinarska konferenca Projektne skupine prenovе mariborskega mestnega jedra

V nadaljevanju bomo po različnih kriterijih analizirali posamezne izseke govora govorcev na novinarski konferenci Projektne skupine prenovе mariborskega mestnega jedra (PSPMMJ), ki je bila 5. junija 2002 ob 12. uri v sejni sobi Narodnega doma v Mariboru. Preden pa se lotimo same analize, bomo utemeljili izbiro govorcev (sporočevalcev) in definirali govorni položaj.

4.1 Govorca

Govorca na novinarski konferenci sta bila:

Igor Recer, univerzitetni diplomirani inženir arhitekture, arhitekt in magister Vladimir Gabrijan, višji predavatelj na Ekonomsko-poslovni fakulteti Univerze v Mariboru (EPF UM).

Govorca sta bila izbrana za predstavitev sporočil novinarske konference, ker sta avtorja oziroma poznavalca teme, ki sta jo predstavljala. Gabrijan je vodja Inštituta za marketing pri EPF UM. Omenjeni inštitut je izvajal raziskavo, katere rezultate je Gabrijan na konferenci predstavil. Recer je vodja Projektne skupine prenovе mariborskega mestnega jedra, na konferenci pa je predstavil cilje prenovе, ki jih je določila projektna skupina. Oba govorca sta izobraženca, saj imata oba dokončano univerzitetno izobrazbo (eden magisterij), oba pa imata tudi pogoste stike z ljudmi (Recer s strankami, Gabrijan pa s študenti), v katerih bi po jezikovni teoriji morala uporabljati knjižno govorico. Gabrijan je po poklicu višji predavatelj na fakulteti, zato ga lahko uvrstimo med poklicne govorce. Kot uporabniki knjižne govorice so v literaturi najpogosteje omenjeni izobraženci in prebivalci mestnih središč, torej ljudje, ki ne govorijo (več) močno narečno obarvanega jezika, ampak se bolj približujejo zbornemu jeziku, govorijo prehodno obliko, knjižno govorico. Breda Pogorelec (Galunič 1995: 18) piše, da je "stopnja obvladovanja knjižnih zvrsti jezika pri večini govorcev odvisna od izobrazbe, predvsem pa od vrste in količin formalnih položajev, za katere si kdo razvije svoje sporočanje (komunikacijske) zmožnosti. Ljudje, ki so vajeni knjižnega izražanja, lahko v določenih primerih govorijo tako, da bi bilo mogoče njihovo pripoved, utemeljevanje in podobno takoj prenesti na papir in zapisati." Predvidevam, da tega, kljub temu da je Gabrijan poklicni govorec, v analizi ne bom ugotovila, saj menim, da bodo prvine mariborskega

pogovornega jezika v govoru govorcev na novinarski konferenci preveč pogoste, da bi bil neposreden prenos govora v pisno obliko mogoč.

4.2 Govorni položaj

Izbira socialne zvrsti jezika ni pogojena le z izobrazbeno strukturo govorcev, ampak tudi z govornim položajem. V literaturi se najpogosteje navaja, da se knjižna govorica uporablja v javnem govornem položaju, kakršen je tudi novinarska konferenca.

Govorne položaje, kjer naj bi se rabila knjižna govorica, deli Hotimir Tivadar (1998: 13) na štiri skupine, ki pa jih vse skupaj skrči v izraz *javna raba*, za vse položaje javnega nastopanja pa je po Tivadarju značilna večja zavestnost in kontroliranost govora:

- 1) *Govor v državnih organih* – to je predvsem govorni jezik na sodišču, govor na raznih sestankih, kjer je treba zadeve jasno in natančno formulirati, na diplomatskih srečanjih, v parlamentu (mišljene so razne komisije, pa tudi same seje, ki so tudi snemane), skratka, knjižna govorica v vseh organih države.
- 2) *Javni nastop v gospodarstvu* – ta javni govorni položaj knjižnega jezika večkrat prehaja tudi v zasebni govorni položaj, vendar je tudi pri t. i. zasebnih poslovnih pogovorih prisotna zavest o prestižnosti knjižnega jezika, vse pa je seveda odvisno od konkretne situacije in namena, ki narekuje rabo jezikovnih sredstev.
- 3) *Pri pouku v šolah* (od male šole do fakultete, šol za odrasle) – šola je namenjena tudi učenju knjižnega jezika (govorjenega in pisanega), ob tem pa seveda tudi rabi jezika, kar pomaga pri učenju in znanju jezika, ne glede na to, ali govori učenec ali učitelj. Vendar je potrebna strpnost do napak učencev in jasno razločevanje med različnimi jezikovnimi zvrstmi, ne pa nestrpnost do narečij – knjižni jezik je predvsem naučljiv, ne pa tudi "prirojen"; mišljeno je učenje jezika s posnemanjem, spontano učenje od rojstva.
- 4) *Nastopanje pred mikrofonom* (pred kamero) – pri tem sta mišljena predvsem radio in televizija, obenem pa tudi govori na prireditvah, novinarskih konferencah, v parlamentu. Za ta govorni položaj je značilna trema, s tem pa tudi večja (zavestna) kontroliranost in pripravljenost govora.

Po Tivadarjevi klasifikaciji se uvršča govorni položaj na novinarski konferenci v četrto točko, nastopanje pred mikrofonom oz. kamero; v opisu tega govornega položaja tudi sam avtor omenja novinarsko konferenco.

Na novinarski konferenci so govorniki (po Schrammu sporočevalci) v vlogi govorečih, novinarji (naslovniki) pa v vlogi poslušalcev, ki naj bi besede govorcev (signal oz. sporočilo) prenesli svojim bralcem, poslušalcem in gledalcem. Javni govorni položaj od govorcev zahteva kultiviranost. Tudi zaradi vloge novinarjev kot "prenosnikov sporočil" pa je pomembno, da med govorniki in novinarji ne pride do sporočanjaškega šuma ter zaradi njega napačnih objav v medijih. Zaradi javnega govornega položaja in da bi zmanjšali možnosti za napačno interpretacijo, lahko pričakujemo, da govorniki na novinarskih konferencah obvladajo in uporabljajo knjižno govorico. Urbančič (1987: 113) o tem piše, da morajo vsi, ki nastopajo na radiu in televiziji, obvladati knjižno izreko,⁸ "tisti pa, ki so povabljeni pred mikrofoni ali ekran ali drugače stopijo pred javnost, se morajo zavedati, da govorica izdaja njihovo osebno kulturo, tako rekoč bonton«.

Besedilo, ki sta ga tvorila govornika v prvem delu novinarske konference, ni bilo popolnoma prosto tvorjeno, saj sta pri govoru uporabljala vizualni pripomoček.⁹ Predstavitev na osebni računalnik je pri govoru Igorja Recerja zajemala oporne točke besedila, mag. Gabrijanu pa so bile v pomoč pri govoru razne tabele in grafi, ki jih je nato razložil. V drugem delu novinarske konference, ko sta govornika odgovarjala na vprašanja novinarjev, je bil njun govor tvorjen prosto.

Prisotnost novinarjev na konferenci je tudi eden od pogojev, ki mora biti izpolnjen, da lahko trdimo, da je govorni položaj na konferenci javen. Na novinarski konferenci PSPMMJ je bilo sedem novinarjev, dva predstavnika časopisov (Večera in Dnevnika), predstavnik Slovenske tiskovne agencije, predstavnik dveh radijskih postaj (Radia Maribor in Radia City) ter novinarja in snemalca iz TV Slovenija ter enak par iz mariborske lokalne televizije RTS.

4.3 Analiza primera

V tem poglavju bomo predstavili in analizirali primer zapisa govora na novinarski konferenci, ki jo v diplomski nalogi uporabljamo kot primer. Pri zapisu govora govorcev smo upoštevali navodila Velemirja Gjurina (1990: 163–171) o zapisovanju ljubljanskega pogovornega jezika, ki jih je bilo možno prenesti v zapis govora Mariborčanov. Gjurinova pravila zapisovanja govora je v svojem prispevku v knjigi Bela Ljubljana povzel Robert Cazinkić (2001: 31):¹⁰

⁸ Knjižna izreka je ožji pojem kot knjižna govorica, saj zajema le prozodijo (trajanje, jakost in ton slovenskih samoglasnikov); sklepam, da v tem kontekstu Urbančič misli na to, kar danes pojmujemo pod terminom knjižna govorica.

⁹ Prosojnice, ki so govorcema služile kot pripomoček pri govoru, so v Prilogi A.

¹⁰ Gjurinova pravila raje kot po avtorju povzemamo po sekundarnem viru zato, ker je avtor navodila napisal v ljubljanskem pogovornem jeziku, Cazinkić pa v knjižnem jeziku, ki je bralcu zagotovo bolj razumljiv.

“Zapis se ravna po pravopisnih pravilih, ki veljajo za sodobno zborna slovenščino (vključno z neupoštevanjem premen po zvonečnosti), odstopanja pa so naslednja:

- 1) pogosti polglasnik, nastal tudi po samoglasniškem upadu, se označuje s standardnim jezikoslovnim znakom /v nalogi ga iz tehničnih razlogov zaznamujem z znakom ě, op. a./;*
- 2) glasovna zveza ě + r se zapisuje po izgovoru, če je*
 - (a) v korenu in hkrati pred samoglasnikom (uměru ‘umrl’) – od tod včasih različno pisanje besed iste besedne družine (prim. smrt) ali iste paradigme (prim. umrla) – ali*
 - (b) če se taka zveza pojavlja zunaj korena (prim. predpono pěr-‘pri’ in po analogiji tudi enakoizrazni predlog);*
- 3) ker je dvoustični u položajna varianta fonema v, se v skladu s fonološkim načelom nikoli ne zapisuje s črko l , ampak vedno in povsod z v, tudi kadar gre za medsglasniško zvezo ou (dovg ‘dolgo’), tako da ne prihaja do nerodnih enakopisnic (delav ‘delal’ – delal ‘delali’, tovk-u ‘tolkel’ – tolk ‘toliko’);*
- 4) ker je raba ločil v slovenščini pretežno skladijska in ker je skladnja govorjenega jezika drugačna od skladije zapisanega, stava nekaterih ločil (predvsem vejice in podpičja, včasih pa tudi končnih ločil) pogosto dovolj zapleteno govorno skladijo večkrat zgolj nakazuje;*
- 5) mesto jakostnega naglasa in kakovost ter kolikost naglašanih samoglasnikov se po potrebi označujejo, ne pa tudi tonemskost, ki jo Ljubljana sicer pozna /Maribor pa ne, op. a./”.*

Zapisali smo tudi vse poglasnike, ki sta jih govorca izgovarjala pri napačni izgovorjavi predlogov (vě, zě, sě, kě, hě) – osamosvojene in ne naslonske. Več o izgovorjavi predlogov pišemo v nadaljevanju ob opisu odklonov od knjižne govorice.

Zapisali bomo le govor obeh govorcev, Igorja Recerja in mag. Vladimirja Gabrijana. Izpustili smo ves govor moderatorke in novinarjev, saj bi bil sicer zapis predolg in prvine, ki jih želimo izpostaviti, ne bi prišle do izraza.

4.3.1 Zapis govora

Uvod moderatorke

Vladimir Gabrijan: Najprej bi vas lepo pozdravo in v imenu sodelujočih svēda pozval, da potem še zastavite vprašanja, če vas kaj zanima. In sicer, mestno jedro je prikazano na tej prosojnici in vidimo, da objekt zajema dev do Trga svobode, Svetozarevska, Štrosmajerjeva in da tudi se po teh kriterijih vključuje tudi taborsko obrežje. Mi smo se tudi lotevali v našem projektu dejansko mnenj, stališč prebivavcev o mestnega jedra, tistih torej, ki živijo v tem delu, in seveda tudi smo izhajali iz predpostavke, da ne poznamo doslej dovolj njihovih stališč o samem mestnem jedru. In sicer, skušali smo ugotovit naslednje, da smo želeli ugotovit spontani priklic in pa prepoznavnost simbolov mestnega jedra, torej katere izmed simbolov imajo ljudje v svoji zavesti in katere prepoznavajo kot da sodijo v to jedro. Potem, seveda, smo poskušali ugotavlat zaznavanje sedanjega mestnega jedra, ali so jim elementi, sestavine mestnega jedra všeč, ali jih motijo ali smatrajo, da je česar preveč ali česar premalo. In potem smo želeli tud ugotavlat najpogostejše razloge za zadrževanje v mestnem jedru, kajti smatrali smo, da nam lahko ti podatki marsikaj odkrijejo za bodočo revitalizacijo. In seveda, temu smo še dodali ugotavljanje želja in pričakovanj ob revitalizaciji tega predela Maribora. In ciljna skupina, ki smo jo zajeli, je bila, dejansko šlo je za kvotn vzorec, in smo razdelili na tri segmente, in sicer so to enkrat kr prebivavci mestnega jedra, potem ljudje, ki delajo, ki so zaposleni f tem predelu in tisti, ki prihajajo f ta predev in ne sodijo niti f prvo niti v drugo skupino. Približno enako smo jih porazdelili in struktura je bila dejansko takšna, da smo upoštevali status, torej, ali je prebivalec mestnega jedra ali zaposlen al pa obiskovalec. Potem smo meli starostne razrede, izobrazbo, prihodke in pa spol. Torej to so bli kriteriji po katerih smo podatke kasneje obdelovali. Če bi prešel na rezultate, saj je namen, da predstavimo rezultate našega preučevanja, ki je potekalo telefonsko vē trodnevnm razdobju, je bilo zanimivo, da ko smo spraševali ljudi o tem, kaj po njihovem mnenju primankuje vē mestnem jedru, je, so tukaj prikazani dejansko glavni elementi, ki so jih navajali posamezni segmenti, zato so tud vē oklepajih ti segmenti izpostavljeni, to ne pomeni, da ostali tega niso poudarjali, vendar so na primer o tem, da primankuje še nočnih lokalov, izraziteje kot ostali, segment zaposlenih in pa tistih, ki prihajajo v mestno jedro, so celo stanovavci to poudarjali, kar je po svoje zanimivo. Morem rečt, da nas je ta podatek tudi nas preseneto. Potem seveda tisti, ki so v staróstnih skupinah petnajst do trideset let. Tu so bli svea močnejši, močnejše izraženi deleži. Potem so ljudje kr pogrešali ulične muzikante, s tem da zagotovo, ker jih nismo spraševali o tem, ali je to zaj, da bi igrali tam po drugi uri zjutraj, ne, vendar je, vidimo, da pri tem ravno stanovavci niso izražali te močne želje tukaj, ne. In potem je, če pogleamo, vidimo, da so na primer pri restavracijah in gostilnah, kjer se lahko prehranjujejo, so stanovavci izrazli tudi mnenje, da tega primanjkuje. In kot zadn segment, ki je v tej alineji zadn, pardon, bi poudaro še to, da poletna prisotnost

gostinskih lokalov na ulicah je bila kr močno prisotna, izražena sestavina, ki je po mnenju sprašanih torej primanjkuje v mestnem jedru. Tu mam še, dejansko, nekaj kr teh sestavin, jaz ne bi zaj podrobneje razlagal fseh, ker so v te materialih, ki ste jih dobili, navedene. Torej, zagotovo vidimo zopet različne prireditve na prostem so ponovno bli stanovavci prisotni, ker na primer izhaja, zelo pogosto izhajajo ljudje iz slepe vere, na primer češ, ja stanovavce pa vse moti, kar se dogaja v njihovem predelu mesta, ne. Pa bi proso, dalje. In, ko smo jih povpraševali po tem, česa je preveč v mestnem jedru, je bilo izrazito poudarjeno, da je kavabarov in bistrojev preveč in razen zelo tistega najmlajšega segmenta, so ostali tudi rekli, da jim tekmovanja in vožnje čovnov, skuterjev in podobno z motorji na Dravi ne ustrezajo. In, če pogledamo zdaj, kaj so pa bistvene prednosti bivanja v mestnem jedru, je izrazito poudarjena prednost bila bližina centra dogajanja. Zaj, kaj se tu not skriva, bi sveda blo potrebno morda v podrobnejši raziskavi ugotavlat, vendar je to pač tisto, da si v nekem centru dogajanja in interesantno je, da sta močna, močno prisotna še dva deleža ljudi, ki so izjavili, da praktično mestno jedro za bivanje, ker to smo spraševali ljudi, ki stanujejo v mestnem jedru, da praktično mestno jedro bivalnih prednosti nima in pa, da je seveda še, nekateri so izjavili, da teh prednosti ni več, torej ker jasno z leti se je marsikaj v mestnem jedru tudi spremenilo. In kot bistvene slabosti vidimo, da se pojavlja seveda hrup, je ena od bistvenih slabosti, in pa parkirni prostori, pomanjkanje parkirnih prostorov oziroma možnosti parkiranja. Potem so ostali elementi podobno porazdeljeni v obe skupini. Pri splošnem vzdušju oziroma utripu v mestnem jedru, ni bilo niti izrazitih negativnih mnen niti izrazito pozitivnih mnen, torej nekje niti niti so bili najpogostejši odgovori, torej, da jih niti ne moti niti se mi ne zdi v redu in to približno enak rezultat smo dobili tudi, ko smo jih spraševali po urejenosti pa čistóči v mestnem jedru, to sta bila dva elementa, ki se, kaj, če čist na kratko samo pokomentiram to stvar, kaže predvsem že na to, ne, da se pač da marsikaj postorit, ne. Ker, če ta niti niti, torej ni izrazitega mnenja, je potem pač možnost tukaj marsikaj v pozitivni smeri še spreminjat. Glavne aktivnosti, ki jih ljudje v mestnem jedru opravljajo so predvsem nakupovanje, še vedno, torej obiski prijateljev, znancev in sorodnikov, druženje v lokalih, s tem, da pri tem druženju v lokalih so predvsem izstopali, pomembneje kot ostali, je bil delež zaposlenih in pa tistih, v starosti od petnajst do trideset let, potem sestanki pa prehranjevanje v gostinskih lokalih, obiski kulturnih prireditev in pa sprehodi. Torej, sprehodi so bili bolj poudarjeni pri segmentu stanovavcev kot pa pri, kot pa pri ostalih segmentih. Zdaj, če zelo na kratko povzamem te rezultate, jasno, v sami raziskavi so ti rezultati zajeti potem po segmentih dela in podobno in bodo, seveda, jih lahko tisti, ki bodo od tu dalje gradili na revitalizaciji, lahko te rezultate upravljali, uporabljali, bi poudarilo, da ne bi bilo priporočljivo jemati te rezultate na z natančnostjo nula ena odstotka ali pa nekih deležev, ampak predvsem v pomenu tendenc. In ena prva ugotovitev, ki je zelo pomembna za nadaljevanje nekega projekta revitalizacije je nedvomno to, da odnos do obstoječih značilnosti mestnega jedra ni izrazito negativn. Torej, to je zelo pomembno, kajti, seveda, vemo fsi, da je praktično negativna stališča ali pa mnenja izjemno težko

spreminjat. Medtem ko mnenja, ki so nevtralna ali pa rahlo negativna, je seveda mnogo lažje jih spravlat v pozitivno sfero. Potem, anketirane osebe so posredno, kajti neposredno jih tega nismo želeli vprašati, posredno izražali potrebo po revitalizaciji mestnega jedra, z omenjanjem dejansko sestavin, ki po njihovem mnenju jih primanjkuje v tem predelu mesta. To je, seveda, zopet, boljše, ker ti povemo približno, tudi kako je pri spraševanju o nakupnih namerah, če sprašuješ nekoga, ali bo kupo, v tem pa tem primeru, žal: "Ja, ja, bom, ne" kasneje so pa rezultati dosti slabši, torej je zagotovo bolje prit tukaj posredno do teh podatkov. In še nekaj, da stanovanjci, stanovanjci tega predela mesta ne kažejo negativnega odnosa do dogajanja na ulici. Torej, na prostem. To je seveda tudi pomemben pokazatelj za nadaljna razmišljanja. In dalje hrup še vedno ena izmed bistvenih slabosti bivanja v njem. Torej, to je tisti element, ki pač malce otežuje bivalni dev v tem predelu mesta. Ob tem je deleži tistih, ki menijo, da določenih sestavin primanjkuje, je precej večji od tistih, ki menijo, da so je nekaterih sestavin preveč. Ponovno, sveda iz tega izhaja ena ugotovitev, ki se mi zdi zelo pomembna in smo se strinjali v debatah o njej, je ta, da je sveda takšne sestavine mnogo lažje dodajati na novo, kot pa jih ukinjati, če so že obstoječe. To je, mislim, zopet ta pozitivna miselnost, ki je znova bolj primerna kot pa neka negativna, z ukinjanjem česa. In med sestavinami, ki jih po mnenju anketiranih primanjkuje v mestnem jedru, je precej takšnih, ki imajo dejansko podjetniški značaj oziroma predstavljajo podjetniške oziroma zaposlitvene priložnosti. To je konec koncev za Maribor lahko kar strateška priložnost in mislim, da bi o tem veljalo temeljito razmisliti in sveda kasneje v aktivnostih na to karto tudi v veliki meri igrati. In pri tem seveda še, da je to, da marsikatera sestavina mestnega jedra pa ne povzroča izrazitega občutka zadovoljstva, čeprav pa ni bila negativno ocenjena, torej pomeni, z izboljšanjem, približevanjem potrebam in željam in hotenjem ljudi, bi se dalo jasno te sestavine zopet spraviti v nek vitalni dev tega predela Maribora. To so bili dejansko glavni povzetki iz raziskave in mislim, da tudi je, ni smiselno, da bi v grozne podrobnosti zahajali, ki so na razpolago pa dejansko ljudem, ki bodo delali na morebitni prenovi tega predela.

Igor Recer: Kot vsak projekt smo tudi tega zastavili z zbiranjem podatkov. Potem smo si zastavili tudi v uvodu določene cilje zaradi tega, da bi si olajšali delo na analizah, da smo analize lahko usmerjeno opravljali smo morali imeti določene cilje. Vendar smo tekom delovnega procesa začeli dvomit tudi v te cilje in se nam je zdelo prav, da povprašamo tudi ljudi in rezultate ankete ste slišali. Na podlagi te ankete smo si pa redefinirali cilje, da bi malo bolj meritorno ta projekt teke v prihodnje. Te cilje smo pred kratkim, torej v prejšnjem tednu, testirali tudi na mestnem svetu in ugotovili naslednje, torej, da se, kot prvi cilj lahko rečemo, da bi bilo prav, da bi povečali vpliv mestne uprave na dogajanje v starem mestnem jedru, tu gre predvsem za vpliv, ki je bil zgubljen z odprodajo stanovanj najbolj. Torej lastnina občine v mestnem jedru je že zelo minorna, predvsem je tu k temu pripomogel Jazbinškov zakon in bi

bilo prav, da predfsem tista stanovanja, ki jih lastniki težko vzdržujejo, morda občina ponovno odkupi. Potem bi morali predstaviti, podobno kot v vseh teh premenitvenih procesih, je potrebno v Mariboru tudi predstaviti kulturne spomenike na avtentičen in kar se da atraktiven način. Tukaj bi predfsem poudarilo na dogajanje v Glaziji, ki mene osebno nekoliko moti. Ta gradnja zobozdravstvene ambulante je v neposredni bližini obzidja in pravzaprav to območje Glazije oži na minimum in podobnih posegov bi se morali, recimo, ogibati v prihodnje. Nekaj podobnega se nam zna zgoditi v območju tržnice, ker je izbira natečajnega projekta bila taka, da je obzidje kar precej potisnjeno v drugi plan in so dogajanja na tržnici bila dobila prioriteto. Verjetno bo potrebno ta natečajni projekt nekoliko redefinirati. Presenečeni smo bili, da je starostna struktura prebivalcev spet slaba. V projektu izpred dvajset in več let je bila katastrofalna in smo potem v tem prvem, po prvem projektu zgradili precej stanovanj, predvsem ob Dravi in smo pričakovali, da bo sedaj starostna struktura boljša, pa smo se ušteli, prebivalstvo se je tudi v teh novih stanovanjih, ko smo naselili mlade družine, f tem času, jasno, postaralo in je ta struktura spet slaba. Ne gre zdaj v tem primeru spet za ponavljanje morda iste napake, ne, radi bi predvsem z umeščanjem funkcij Univerze v ta mestni prodel predel pomladili, fsaj če ne stalne prebivalce, pa obiskovalce starega mestnega jedra, ker si obetamo, da bo študentje dali tist utrip, ki ga to, ta mestni predel potrebuje. Potem bi morali omogočiti visoko bivanjsko kulturo; ta kultura je predfsem padla zaradi tega, ker je slaba dostopnost, ker je hrup in ker ni več tako željenih sprehajalnih možnosti, promet je staro mestno jedro odrezal od Drave, odrezal ga je od parka in z nekimi novimi sistemom bi lahko, prometnim sistemom, bi lahko omogočili lažje stik z dogajanjem na Dravi in pa z dogajanjem v parku. Potem, dostopnost je treba povečati. Prednosti, ki jih ima Europark, so jasne; Europark je recimo izredno dobro dostopen, vi se pripeljete f hišo, f kateri kupite, f starem mestnem jedru morda pa enih dvesto metrov ali pa vsaj sto metrov peš. Potem, pritegniti proces, v proces prenove Dravo, taborsko nabrežje in Mestni park. Gre za obrambni sistem srednjeveškega mesta, ki je temeljil na obzidju, ki so ga gradili tudi italijanski renesančni mojstri in je imev jarek, v jarkih voda, voda se je pa napajala iz Treh ribnikov, torej že v tistem času je v ta mestni predel bil integriran na nek način Mestni park, obenem pa tudi taborsko nabrežje, ker mesto je pravzaprav bilo mejna marka, ki je čuvala prehod preko Drave, ne. In na drugi strani je bil utrjen Tabor, na mostu pa mitnica, torej gre za neko, nek sistem obrambe, ki bi ga kazalo pokazati in, torej na ta način, da bi ta sistem bil tudi berljiv. Potem bi morali, radi bi umestili v staro mestno jedro čim več državno pomembnih ustanov, predfsem Univerze gre za programe, ki jih Univerza ima v planih, torej gre tudi za Filozofsko fakulteto, gre za Medicinsko fakulteto, gre za posamezne inštitute, ki bi jih morala Univerza še dobiti in gre s tem tudi za investitorja, državo, ki je nekoliko bolj, fsaj v povprečju, bolj pri denarju kot je pa mariborska mestna občina ali pa investitorji v tem, v tej regiji. Potem bi morali uvesti v staro mestno jedro značilno regionalno ponudbo, morda tudi blagovno znamko. Gre za to, da nekateri krivijo Europark, da je krivec za pešanje

lokalov f starem jedru. Naše mnenje je, da ima Europark ponudbo, ki jo je mogoče zaslediti kjer koli na svetu, da je ta ponudba mednarodna in da nima regijskega vpliva, torej regija bi morala ponuditi to, kar ima, prav v starem mestnem jedru in to bi morda kazalo tudi z blagovno znamko zaščititi. Potem bi moralo biti tudi prijazno za obiskovalce to jedro, prav bi bilo, da se neha z ukinitvijo hotelov hotelov, zaradi tega, ker v Mariboru, razen pod Pohorjem, skorajda ni mogoče več dobiti turistične postelje. Nekaj bi lahko k temu pripomoglo tudi pripomogla izgradnja novih hostlov, torej kapacitet, ki bi jih zasedli študentje v času študijskega leta, čez poletje bi pa lahko to bile tudi turistične kapacitete. Potem, jasno je, da bi se morali, da se bomo v projektu v prihodnje tudi držali lokalne agende 21, torej naredili vplive na okolje kar se da majhne. Potem pa smo razmišljali tudi o organiziranosti. Menimo, da bi v Mariboru morali ustanoviti pravno osebo, ki bo v prihodnje vodila izvedbo prenove, ne, torej mi pač zdaj pripravljamo nek projekt, ocenjujemo tudi koliko naj bi ta projekt staval, potem naj bi pa neka pravna oseba zagnala nov investicijski cikel in sedaj pač razmišljamo o tem, ali naj bi to bila agencija ali morda javno podjetje, delniška družba, družba z omejeno odgovornostjo, torej odločitve o tem še ni, jo pa pričakujemo v kratkem in imamo tudi to zadolžitev podano s strani mestnega sveta. In pa radi bi olajšali investitorjem izvajanje prenove, predvsem zaradi tega, da, ker je prenavljanje zaščitene objekta precej dražje od novogradnje, zaradi tega, ker je treba pač graditi z nekim odnosom, s spoštovanjem do izročila, tega gradbenega dela je precej več kot je pri novogradnji in bi bilo prav, da bi investitorji imeli določene olajšave. Torej, to so cilji, ki smo si jih zaenkrat zastavili, verjetno jih bomo s časom še dopolnjevali, prav bi bilo, da nam pomaga pri tem tudi javnost, kar smo skušali tudi v tem konkretnem primeru. Hvala.

Vprašanje novinarja

Igor Recer: Presenetli so nas. Torej predvsem nas je presenetila starostna struktura, da je ponovno tako slaba. Potem nas je presenetilo to, da je precej izražena želja po parkiranju v nivoju, ne. Obenem si želijo prebivalci starega mestnega jedra, da naj bi se sprehajali, da naj bi imeli možno kar se da dobro omogočen stik z Mestnim parkom, z Dravo, po drugi strani bi pa radi fsi v nivoju parkirali, prišli do fseh funkcij javnih z avtomobilom, ga tam pustili in potem se odpeljali ali pa tudi ne, ne. Torej, ta osveženost bi z leti lahko bila nekoliko višja, ne, meščanov. Ne razmišljajo ali pa se še kaže to, da se niso še navadili na garaže v obodu. Torej, najbrž bomo pač v strokovnih krogih se sami odločili za to drugo rešitev, ne, da ne bomo prisluhnili, ker je težko, torej, fsi ostali cilji pravzaprav govorijo proti temu parkiranju v nivoju, tako da bomo sledili že načrtovanemu, načrtovani izvedbi garaž v obodu starega mestnega jedra.

Vprašanje novinarja

Igor Recer: Predfsem to, ja. Tudi to je tak primer, ja. Torej, tud navodila agende, ne, so taka, da bi naj množične prireditve, množičnost prireditev zmanjšali, ne. Zarad tega, ker je takrat fpliv na okolje precej bolj neprijetn. Da naj bi blo dogajanje, tudi morda Festivala Lent, če bojo finančne možnosti to dopuščale, raztegnjeno na daljše časovno obdobje, in da bi blo vë dnevnem časovnem obdobju tega manj, torej, da ni to od jutra do večera, ne, ampak da je, kaj jaz vem, od maja do oktobra al kaj takega, ne, od jutra do večera v dveh tednih, ne, ampak, da je to malo bolj razpotegnjeno.

Vprašanje novinarja

Igor Recer: Ja, torej, resni efekti bi naj ne bli prej tud izvedljivi, ne. Zdaj, naslednji koraki so pač materjalizacija teh ciljev, ne, te stvari, mormo ugotovit, kaj pomenijo potem vë prostoru, gre za to, da je potrebno najt al pa, f kolker še niso najdene, ne, poiskane, lokacije za parkirna mesta, potem bo treba najt tudi lokacije za pristanišča, torej obala Drave je sícer dostopna, vendar ni varna, ne, pristanišča za ta promet po Dravi bo treba uredit, nardit bo treba tudi varn, zagotovit bo potrebno tudi varnost tega vodnega prometa, potem bo treba ugotovit katere funkcije bomo lahko, glede na interes investitorjev, v tem časovnem bližnjem, bližnji prihodnosti, umestili, kje je ta interes investitorjev, kam naj bi te funkcije umestili, ne. Neko sliko si mormo ustvarit najprej, kaj to bo in koliko bo to stalo. Torej, materjalizirat sedaj zastavljene cilje in potem tudi nastavit strategije za doseg to teh ciljev, ne. Na koncu naj bi bil rezultat tega našega podviga tud neke vrste odlòk o prenovi, zdaj kot kaže bomo končali raje z neko resolucijo zaradi tega, ker je teh odlokov pa zakonov, ki se s to tematiko ukvarjajo, preveč in to fse fskladit, torej nardit en odlok, ki bi bil vë skladu z vso to zakonodajo, je malo pretežek zakonodaj, zalogaj, zato zdaj pač kolebamo in nameravamo nardit neko resolucijo, ki bo pa s svojo vsebino vplivala na vso zakonodajo, ki se s tem problemom ukvarja.

Vlado Gabrijan: K temu lahko bi še dodali mogoče to, ne, da fsporedno s temi aktivnostmi bo zagotovo potrebno vodit dejansko marketing ideje preнове mestnega jedra. To pa pomeni, da bomo, da bi naj idejo o nujnosti preнове dejansko segmenti, ki bodo odločilni, to so pa, kot je blo rečeno, ljudje na upravi, mestnem svetu, prebivavci in ostali sprejeli to idejo kot svojo. To je pa bistvo, konec koncev kar se tiče nekega marketinškega pristopa k takim aktivnostim, ki gre dejansko v resnici za aktivnosti družbenega marketinga f tem primeru.

Vprašanje novinarja

Vlado Gabrijan: Ja, vendar je zaj, seveda, tako. Tega, rečimo pozitivnega, relativno pozitivnega stališča stvar tega, da bodo ti ljudje tudi, tudi seveda, potem f svojih okoljih dejansko to idejo še razširjali.

Vprašanje novinarja

Igor Recer: Torej, jasno je, da za vsak objekt posebej iščemo in bomo še iskali investitorje, ne. Predvsem na ministrstvih nameravamo štartati tudi na mednarodna sredstva, torej na mednarodno pomoč. Naloga naša je pravzaprav zaključiti nalogo z tem, da ugotovimo, kaj naj bi v mestnem jedru investirali, torej kaj se bo treba v ta predel umestiti in koliko bo to stalo. Zdaj, šele takrat je potem tudi mogoče malo bolj konkretno iskati investitorje, ne. Zdaj za, ker pač gori na posameznih objektih, ki so že kar precej načeti, imamo večje aktivnosti na, na tistih področjih, ki zadevajo te objekte, ne. Nekaj stanovanjskih je takih, nekaj je tudi javnih funkcij in smo začeli kar intenzivno kontaktirati tudi z ministrstvi. Pripravljamo tudi en, kaj jaz vem, eno prijavo na Fare program, ki je zdaj, torej, razpis je v teku, zlo težko pa je dajati v tej fazi konkretne odgovore, kateri so ti investitorji, ne. Iščemo jih pač čim več.

Vprašanje novinarja

Igor Recer: Čuti se interes, torej, zanimivo je, da, ko povabiš, županstvo je recimo povabilo gradbeno podjetje za te večje posege, pa je interes gradbenih podjetij za to, da bi založila denar, ne, za realizacijo nekega projekta, manjši kot so privatniki. Torej, privatni interes je močnejši, vendar je manj realen, ne. Gradbene firme se bolj zavedajo težavnosti teh posegov, ne, privatniki manj. In tudi operirajo z manjšimi fšotami, in so njihovi cilji več ali manj nerealni, no. To je mogoče reči, ne. Zaj, o konkretnih stvareh mislim, da nima smisla še govoriti. Bomo pa v naslednjih fazah prav gotovo.

Vprašanje novinarke

Igor Recer: Torej, resolucija se bo pripravila po fšebini, ne, kaj naj bi recimo bilo, kaj naj bi bil bonus oziroma kaj naj bi bil malus investitorja v staro mestno jedro. Fše pričakujejo, jasno, da bo bonusa več v tem primeru, zaradi tega, ker je tistih obligatornih zadev že danes veliko, ne. Kaj jaz vem, imamo prostorsko ureditvene pogoje, imamo zakonodajo s požarne varnosti, sanitarne, torej zdravstvene inšpekcije, fšeh, torej, spomeniškega varstva predvsem, ne, in to fše je bolj malus, ne, za investitorje. Pričakujem, da bomo uspeli v to resolucijo umestiti veliko bonitet za investitorje, torej, da bo mestni svet pripravljen popustiti pri bodisi prispevku za uporabo mestnega zemljišča, torej, gre za te komunalne prispevke, ki bi jih pa lahko, torej, investitorje bi lahko oprostili fšaj za neko časovno obdobje, ne. In podobno, ne. Zdaj, te stvari si predstavljajo, predstavljamo, da bojo imele posledico v predfšem v občinskih odlókah, težko bomo na mestnem nivoju vplivali na zakonodajo, ne, torej na skupščino. Morda bo kakšen predlog ali dva tak, da bi bil, blo smiselno tudi v zakonodaji, da bi prišlo do sprememb.

Vprašanje novinarja

Igor Recer: Torej, ko so. Aja, lastninjenje. Torej, tam so prav gotovo zadrege, ne. Občina, ki je dosednji lastnik oziroma ne lastnik, pardon, upravljaec objektov, ki so v denacionalizaciji, lahko samo več najnujnejših primerih intervenira, če gre za poslabšanje stanja, ne, sicer pa naj ne bi posegala in pravzaprav je večina lokalov na Koroški, kolkr smo pregledali, tistih, ki so zaprti, več denacionalizacijskem postopku. In dokler ti ne bojo gotovi, jasno, da ne moremo resno začeti s prenovo na njih, ne. To je velik problem in upamo, da bo tudi ta resolucija, če ne bo že prej, če ne bojo gotovi ti procesi, da bo vsaj pripomogla k čim prejšnjemu zaključevanju teh denacionalizacijskih procesov.

Vprašanje novinarja

Igor Recer: Kaj jaz vem, jaz mislim, da nihče še pravzaprav resno ni vzel v tej državi denacionalizacije, ne. Torej, veliko je narjenega, ne, in lahko bi bilo narjenega precej več. In če bi ljudje se malo bolj z večjo zavestjo, fsaj teh problemov f starem mestnem jedru lotevali, bi fsaj ti problemi lahko dobili prioriteto pri upravni enoti, no. Morda bi vrstni red. Več kot na vrstni red bomo pa težko vplivali.

Vprašanje novinarja

Igor Recer: Lahk se prične takoj. Saj smo pravna država, fsi instrumenti so na voljo. Prenova je vedno, torej je trajn proces. V prejšnjem projektu smo prišli do dokumentov, ki so govorili o prenovi v baroku, ne, torej že takrat je bilo to znano dogajanje in je bilo pred dvajset leti tudi zelo visoko, potem je zdaj teh dvajset let sinusoida bla spodaj, zdaj pa zgleda, da ponovno raste, ne. Torej, nikol ni nekega časovnega obdobja, da ne bi bilo mogoče prenavlat, ne. Potrebno je voljo fspostavit in pa nov investicijski cikel.

Vprašanje novinarja

Igor Recer: Ne. Ne. To je eden izmed. To je pravni vidik. Mi imamo štiri vidike. Mi imamo tehnični vidik, kjer pripravljamo program prenove, ne, torej kaj naj bi prenovili, kaj naj bi umestili f staro mestno jedro. Potem imamo finančni vidik, kjer sestavljamo seznam potencialnih investitorjev, potem je marketing, ki nam je pripravo to anketo in skrbi za to, da je odnos javnosti do tega problema pozitiven. In potem imamo pravni vidik, ne, ki pa skrbi za to, da naj bi organiziranost bila primerna, torej iščemo obliko organiziranosti in pa potem na koncu pripravijo po pogodbi odlok o prenovi, ne, zdaj pa kaže, da bomo končali z resolucijo, ki bo imela fpliv na odlóke, ki so že obstoječi. Torej, to je samo en segment, ta resolucija. To je majhen del.

Vprašanje novinarja

Igor Recer: Nardili smo; zbrali podatke, tak kot se vedno začne pri projektu, analize smo opravili, stanja v naravi, analize dokumentov, ki se ukvarjajo s prenovo, nastavili smo si cilje, potem smo zdaj nardili ankete, delamo popis objektov, fseh, njihovo energetska slika tudi, torej, mormo ugotoviti koliko je, so vredni sedaj objekti, koliko je potrebno vložiti v njih, ne. Torej, zdaj smo pri definiciji ciljev in začnemo s strategijami za doseganje teh ciljev, ne.

Vprašanje novinarja

Igor Recer: Doslej smo porabili dobro polovico in dobro polovico dela je tudi opravljenega.

Vprašanje novinarja

Igor Recer: To je okoli dvanajst milijonov, trinajst milijonov smo porabili, od dvajsetih, dobrih.

Vprašanje novinarja

Igor Recer: Ne, to je končni rezultat. Torej, mi mormo, mi smo nardili anketo oziroma popis objektov, je delal Laboratorij za energetiko, ker te stvari rabijo predvsem za to energetska slika, ne, tega mestnega predela. Tu je bilo razposlanih okoli šest tisoč vprašalnikov, ene deset procentov jih je prišlo nazaj. Kar se zdi malo, vendar imamo kar precej dobro sliko na podlagi tega kakšno je stanje na objektih, torej, ne, kvadrature, so nam več ali manj na voljo, s tem smo pa, s tem popisom smo dobili pa gradbeno strukturo. In zdaj nam bodo pomagali še sodni cenilci, ne, ki bodo ugotovili, koliko je potrebno še pravzaprav investirati v ta objekt, da bo prenovljen. Na ta način bomo dobili neko sliko o potrebnih finančnih sredstvih za ta podvig.

Vprašanje novinarja

Igor Recer: Ja.

4.4 Prvine knjižne govorce

V nadaljevanju bomo poiskali prvine knjižne govorce, kot jih je klasificiral Urbančič, ki smo jih našli v govoru govorcev na novinarski konferenci. Prvotno smo iskali prvine knjižne govorce po Toporišičevi klasifikaciji (2000: 18–19), vendar se je ta pri poskusu klasificiranja govora Mariborčanov izkazala za neuporabno (morda prav zaradi nagibanja k ljubljanskemu pogovornemu jeziku?) in zastarelo.

Urbančič (1987: 109) našteva govorna sredstva knjižne govorce takole:

1. v večjem delu Slovenije nedoločnik na -t in -č: brāt, govōrit, nōsit, prōsit, vōzit, dosēc, mōč, oblēc, spēc, vlēc

Vladimir Gabrijan: *ugotovit/ugotoviti, *rečt/reči, *postorit/postoriti, *spreminjat/spreminjati, *jemat/jemati, *spravlat/spravljati, *vprašat/vprašati, *prit/priti, *dodajat/dodajati, *ukinjat/ukinjati, *razmislit/razmisliti, *igrat/igrati, *spravit/spraviti, *vodit/voditi

Igor Recer: *imet/imesi, *dvomit/dvomiti, *predstavit/predstaviti, *ogibat/ogibati, *zgodit/zgoditi, *redefinirat/redefinirati, *omogočit/omogočiti, *povečat/povečati, *pritegnit/pritegniti, *pokazat/pokazati, *dobit/dobiti, *zasledit/zaslediti, *ponudit/ponuditi, *zaščiti/zaščititi, *ustanovit/ustanoviti, *gradit/graditi, *ugotovit/ugotoviti, *najt/najti, *uredit/urediti, *nardit/narediti, *zagotovit/zagotoviti, *ustvarit/ustvariti, *materjalizirat/materializirati, *nastavit/nastaviti, *štatat/startati, *zaključit/zaključiti, *umestit/umestiti, *iskat/iskati, *kontaktirat/kontaktirati, *dajat/dajati, *rečt/reči, *govorit/govoriti, *popustit/popustiti, *začet/začeti, *ugotovit/ugotoviti, *vložit/vložiti, *investirat/investirati

2. redko se rabi v knjižni govorici pretekli pogojniki. Predpretekli čas, kolikor se sploh uporablja, izraža navadno preterit;

3. v 3. os. mn. se uveljavljajo pogovorne oblike grejo, jejo, vejo, manj bojo (za gredo, jedo, vedo, bodo);

Igor Recer je besedo *bojo/bodo uporabil sedemkrat.

4. uveljavljajo se pogovorne oblike roditelja množine konjev, vozov, zobov (za kónj, vóz, zób);

5. uveljavljajo se pogovorne oblike Dragota, Markota (za Draga, Marka);

6. za konzonantični skupini sp, st se je v nekaterih tujkah uveljavil v govoru šp, št: špecialist, špecialka, špiker, špirala, špiritizem, inštanca, inštitucija, konštatirati, štadion, štandard, štart, štatut, štoparica;

Igor Recer je uporabil besedo *štatat/startat.

7. *razmeroma hitro se univerbizira tip poslovni vlak = poslovnik: dokumentarec, kulturnik, rešilec, televizijec, žvečilec;*
8. *pritrtilnica ja;*

Oba govorca sta uporabljala pritrtilnico **ja**, **Recer** petkrat, **Gabrijan** pa trikrat.

9. *razne besede in zveze, ki jih purizem preganja, a se držijo v govoru: brigati se, (dobro) izgledati, izgledi (za službo), nahajati se, očitvidno, (to mi ne) odgovarja, posluževati se, rabiti (pomoč), slučaj, služiti (svojemu namenu), smatrati, s pomočjo (računalnika), vršiti se;*

Vladimir Gabrijan je dvakrat uporabil besedo *smatra*.

10. *veznik če namesto ozkoknjižnega ali v odvisnih vprašalnih stavkih: ne vem, če bom dobrodošel;*
11. *veznik ampak namesto ozkoknjižnega toda: majhen, ampak gibčen;*
12. *stavki z nepoudarjenim zaimkom: jaz grem, jaz ne verjamem;*

Vladimir Gabrijan: jaz ne bi *zaj/zdaj

Igor Recer: jaz mislim

13. *elipse: plačati tri piva, iti na občino.*

Urbančič na istem mestu našteva tudi oblike, ki se jim med nekaterimi dvojnimi oblikami knjižne slovenščine v knjižni govorici daje prednost:

1. *daljšim glagolskim oblikam v 3. os. mn., npr. dobijo, kadijo, storijo, odprejo, pojejo, začnejo, pred krajšimi (dobé, kadé, storé, odpró, pojó, začnó);*

Vladimir Gabrijan: živijo (živé)

Igor Recer: želiyo (želé), govoriyo (govoré)

2. *krajšim v dubletah z menoj/mano, s teboj/tabó, s seboj/sabó;*
3. *krajšim med dubletami tipa izvedeti/zvedeti in vzpodbuditi/spodbuditi: shlapeti (izhlapeti), sposoditi si (izposoditi si), sprazniti (izprazniti), zgubiti (izgubiti), zmaličiti (izmaličiti), zmeriti (izmeriti), spodkopati (izpodkopati), sporeden (vzporeden), držati (vzdržati);*
4. *v obliki s skupino nz med vokali v tujkah, kjer se piše ns, npr. konzervator, konzistenten, konzonanca, konzum, konzumirati, redkeje konzervativen, pač pa samo tranzistor; krajšima oblikama spet, zdaj pred daljšima zopet, sedaj.*

Oba govorca sta uporabljala zelo narečno besedo *zaj, ki pomeni zdaj.

Vladimir Gabrijan: besedo *zaj je uporabil štirikrat

Igor Recer: besedo *zaj je uporabil enkrat

5. Mariborski pogovorni jezik

5.1 Mariborski pogovorni jezik – opredelitev

Pogovorni jezik je splošna oblika govorjenega jezika, vendar ni ustaljen in za vse Slovence enak. Ta oblika jezika nima zapisane ali predpisane slovnice, kakor jo ima pisani jezik. Pogovorni jezik nastaja sproti in je pod stalnim vplivom dveh jezikovnih plasti, govorjene plasti narečja in pisanega knjižnega jezika. Čim večji je vpliv narečja, zlasti v oblikoslovju, tem večja je razlika med pogovornimi jeziki, ki nastajajo v posameznih predelih slovenskega ozemlja. (Požar in Rader 1991: 9)

Vsak pogovorni jezik je razpet med zbornim jezikom in narečjem. V zbornem jeziku je marsikaj dogovorjenega, zato mora biti normiran v slovnici, slovarju, pravopisu, pravorečju in drugih priročnikih, narečje ima trdne notranje zakonitosti, medtem ko pogovorni jezik zaradi svoje izrazite gibljivosti sploh ni sistem v pravem pomenu besede. (Cazinkić 2001: 28)

Pogovorni jezik se prišteva med neknjižne socialne zvrsti slovenskega jezika, je neposrednejši in manj izbran kot knjižni jezik. Besede so izbrane bolj preprosto in gradnja stavkov je manj umetna. Določajo ga naslednje značilnosti:

- rabi se v manjši družbi in prostoru, zato je tempo govora hitrejši od zbornega,
- glasove izrekamo manj izrazito, govorni organi so manj napeti,
- pogovorni jezik je bolj ali manj krajevno obarvan, ne da bi bil narečen.

Tudi na območju istega krajevnega govora se pogovorni jezik lahko loči po posameznih družbah; o razlikah odloča stopnja izobrazbe, vzgoja, okolje, značaj, delo. (Požar in Rader 1991: 17)

“Mestne govorice so jezikovni razločki jezika, večinoma nastali iz narečij v večjih mestih. V primeri z narečji so slovenske mestne govorice bliže zvrstem knjižnega, zlasti pa pogovornega /.../ jezika (npr. ljubljansčina, mariborščina, koprščina). Njihova samosvojost je predvsem v besedju, skladnji in fonološkem naglasu (jakostni, tonemski) ter v splošnem slušnem vtisu.” (Zorko 1995: 341)

Maribor, drugo največje slovensko mesto, je gospodarsko, kulturno in izobraževalno središče severovzhodne Slovenije. Toporišič (2000: 21) piše, da je mesto Maribor središče severnoštajerskega pokrajinskega pogovornega jezika. Mariborski pogovorni jezik je nastajal v zapletenih gospodarskih, družbenih, kulturnih, cerkvenih in narodnostnih razmerah. Oblikoval se je na neposrednem stičišču štajerske in panonske narečne baze, opazen pa je tudi vpliv vzhodnokoroškega narečja, ki se pri Selnici

in Rušah dotika severnoštajerskega narečja (Zorko 1995: 341). Zinka Zorko (Koletnik 2001: 247) navaja, da se slovenskogoriško narečje Maribora dotika pri Melju in v Košakah, od Selnice do Kamnice se govori štajerski kozjaški govor, na Studencih se Mariboru približuje štajersko severnopohorsko narečje, štajersko vzhodnopohorsko narečje pa se govori vzhodno od Radvanja.

5.2 Prvine mariborskega pogovornega jezika na primeru novinarske konference PSPMMJ

Zinka Zorko (1995: 352) je glasovne značilnosti knjižne govorice, ki so predvsem posledica samoglasniškega upada, v svojem delu *Narečna podoba Dravske doline* primerjala značilnosti knjižne govorice, opisane v Slovenskem pravopisu 1 (1990: 130), z mariborskim pogovornim jezikom in ugotovila, da se ujemata v naslednjih posebnostih:

- v kratkem nedoločniku (*delat, pečt*);
- v posameznih primerih samoglasniškega upada (*bla, blo, bli*);
- izgovor *l* namesto *lj* v tipu *kluč, grable, tudi zalublen*.

Razlikujeta pa se v naslednjih posebnostih:

- v množinski obliki deležnika na *-l* v Mariboru *-i* ne onemeva; *delali, pekli*;
- nenaglašeni deležniki *-ël, -il, -el* se izgovarjajo kot *-o*; *reko, noso, vedo*;
- vsi kratki naglašeni samoglasniki se daljšajo; *prau, žau, kaj, zdaj, končaj, končat, brat, kadar, kakšen, nit, kup, kmet, pokop*.

V analizi zapisanega besedila se je primerjava Zorkove potrdila.

Oba govorca sta uporabljala *kratki nedoločnik* (glej poglavje Prvine knjižne govorice).

Samoglasniški upad je bil pogost:

- pri **Vladimirju Gabrijanu** se je pojavil **svēda/seveda, *tud/tudi, *kvotn/kvotni, *kr/kar, *al/ali, *meli/imeli, *bli/bili, *svea/seveda, *zaj/zdaj, *zadn/zadnji, *bla/bila, *mamo/imamo, *zlo/zelo, *sveda/seveda, *blo/bilo, *izjavli/izjavili, *negativn/negativen, *pomembn/pomemben, *sveda/seveda, *sevēda/seveda*,
- pri **Igorju Recerju** pa **zastavli/zastavili, *avtentičn/avtentičen, *atraktivn/atraktiven, *bla/bila, *bli/bili, *dostopn/dostopen, *morte/morate, *nardili/naredili, *kolko/koliko, *zastavli/zastavili, *presenetli/presenetili, *presenetla/presenetila, *presenetlo/presenetilo, *možn/možen, *al/ali, *navadli/navadili, *odločli/odločili, *tud/tudi, *neprijetn/neprijeten, *blo/bilo, *mormo/moramo, *varn/varen, *kolko/koliko, *zlo/zelo, *povablo/povabilo, *realn/realen, *pripravla/pripravila*,

*kolkr/kolikor, *narjenega/narejenega, *lahk/lahko, *trajn/trajen, *nikol/nikoli, *edn/eden, *pozitivn/pozitiven, *tak/tako, *opravli/opravili, *nastavli/nastavili, *mormo/moramo, *kolko/koliko, *porabli/porabili, *okol/okoli.

Pogost je bil tudi izgovor *l* namesto *lj* v tipu *kluč*, *grable*, tudi *zaluben*:

- **Vladimir Gabrijan** je izgovoril: *ugotavlat/ugotavljati, *ugotavljanje/ugotavljanje, *primankuje/primanjkuje, *pojavla/pojavlja, *opravljajo/opravljajo, *uporablali/uporabljali, *spravlat/spravljati, *bolše/boljše, *razmišlanja/razmišljanja, *predstavljajo/predstavljajo, *zadovolstva/zadovoljstva, *izbolšanjem/izboljšanjem, *ponavljanje/ponavljanje, *razmišlali/razmišljali, *pripravlamo/pripravljamo, *razmišlamo/razmišljamo, *prenavlanje/prenavljanje.
- **Igor Recer** pa je izgovoril te besede: *razmišlajo/razmišljajo, *pripravlamo/pripravljamo, *predstavljajo/predstavljajo, *predstavlamo/predstavljamo, *prenavlat/prenavljati, *pripravlamo/pripravljamo, *opravljenega/opravljenega, *prenovlen/prenovljen.

V primeru so se pojavili tudi *nenaglašeni deležniki* -ël, -il, -el, ki se, tako Zorkova, izgovarjajo kot -o; reko, noso, vedo:

- **Vladimir Gabrijan** je uporabil štiri take besede – *pozdravo/pozdravil, *poudaro/poudaril, *proso/prosil, *kupo/kupil,
- **Igor Recer** pa dve, *poudaro/poudaril in *pripravo/pripravil.

Mariborska mestna govorica ima danes enoglasniški vokalni sestav; kaže se izrazita težnja k oženju *ejevskih in zlasti ojevskih fonemov*:

- **Vladimir Gabrijan**: *svobóde/svobôde, *eleménti/elemênti, *segménte/segmênte, *zapóslen/zaposlên, *próstem/prôstem, *móčna/môčna, *splóšnem/splôšnem, *odnósa/odnôsa, *nóvo/nôvo, *žéljam/žêljam, *hoténjem/hotênjem, *grózne/grôzne,
- **Igor Recer**: *odlók/odlôk, *dóbro/dôbro

ter k daljšanju kratkih samoglasnikov. Odras za kratki polglasnik je dolgi široki e. Naglas je netonemski, stavčna intonacija pa padajoča; v *daljših tvorjenkah* se *pojaviata dva naglasa* (**Recer** je uporabil tri take tvorjenke – *zóbozdrávstvena/zobozdrávstvena, *nóvográdnja/novográdja, *dénacionalizácija/denacionalizácija, op. a.), kratki ali dolgi končni ali nekončni naglas se umika za zlog proti začetku besede:

- **Vladimir Gabrijan:** *lépo/lepó, *rázloge/razlóge, *láhko/lahkó, *móčno/močno, *névtralna/nevtrálna, *pósredno/posródno, *nékoga/nekóga,
- **Igor Recer:** *médnarodna/mednárodna, *zákonov/zakónov, *pótencialnih/potenciálnih).

Samoglasniški upad je minimalen, opušča se -i v nedoločniku in v deležniku na -l pri glagolih z ijevsko pripono (délat); v *moški obliki deležnika na -l se posplošuje nenaglašeni končaj -o* (glej klasifikacijo po Zorkovi). Zvočnik *v* se premenjuje s *f* pred nezvenečimi nezvočniki in na koncu besede:

- **Vladimir Gabrijan** je tak *f* izgovoril desetkrat: *f tem, f ta, f prvo, fprašanih, predfsem, predfsem, fsi, fsporedno, f tem, f svojih,*
- **Igor Recer** pa štiridesetkrat: *fsak, f starem, predfsem, predfsem, predfsem, f tem, fsaj, predfsem, f hišo, f kateri, f starem, predfsem, fsaj, f starem, predfsem, fsi, fseh, fsi, predfsem, fpliv, f kolker, fse, fskladit, fsak, fse, fsotami, fsebini, fsi, fseh, fse, fsaj, fsaj, f starem, fsaj, fsi, fspostavit, f staro, fvpliv, fseh, predfsem).*

V oblikoslovju prevladuje *nepremični naglasni tip* (**Recer** je izgovoril dve taki besedi – *zákone in rázloge*), posplošujeta se končnici -ah, -ami za oba spola, pojavlja se feminizacija samostalnikov srednjega spola že v ednini, zlasti pa v množini. Pridevnik s svojo obliko ne razlikuje določnosti in nedoločnosti, v glagolski spregatvi prevladuje priponska tudi pri brezpriponskih glagolih (dáte, véte; v analizi govora ni primerov), v 1. osebi dvojine je osebilo -ma; pogost je zanikalni tožilnik. V besedju je precej germanizmov ali prevedenih besednih zvez (ki pa jih v analizi govora nismo našli) (Požar in Rader 1991: 18).

5.3 Knjižna govorica v Mariboru in okolici

Glede na analizo govora na novinarski konferenci in lastnosti mariborskega pogovornega jezika lahko za značilnosti knjižne govorice v Mariboru in okolici štejemo naslednje prvine:

- *nedoločnik na -t in -č;*
- *v 3. os. mn. se uveljavljajo pogovorne oblike grejo, jejo, vejo, manj bojo (za gredo, jedo, vedo, bodo);*
- *za konzonantični skupini sp, st se je v nekaterih tujkah uveljavil v govoru šp, št: specialist, specialka, špiker, špirala, špiritizem, inštanca, inštitucija, konštatirati, štadion, štandard, štart, štatut, štoparica;*
- *prireditelja ja;*

- *razne besede in zveze, ki jih purizem preganja, a se držijo v govoru: brigati se, (dobro) izgledati, izgledi (za službo), nahajati se, očitno, (to mi ne) odgovarja, posluževati se, rabiti (pomoč), slučaj, služiti (svojemu namenu), smatrati, s pomočjo (računalnika), vršiti se;*
- *stavki z nepoudarjenim zaimkom: jaz grem, jaz ne verjamem;*
- *v posameznih primerih samoglasniški upad (bla, blo, bli);*
- *izgovor l namesto lj v tipu ključ, grable, tudi zaljubljen.*

Med oblike, ki se jim (po Urbančiču) med nekaterimi dvojnimi oblikami knjižne slovenščine v knjižni govorici daje prednost lahko v knjižno govorico Maribora in okolice uvrstimo naslednje:

- *daljšim glagolskim oblikam v 3. os. mn., npr. dobijo, kadijo, storijo, odprejo, pojejo, začnejo, pred krajšimi (dobé, kadé, storé, odpró, pojó, začnó);*
- *v obliki s skupino nz med vokali v tujkah, kjer se piše ns, npr. konzervator, konzistenten, konzonanca, konzum, konzumirati, redkeje konzervativen, pač pa samo tranzistor; krajšima oblikama spet, zdaj pred daljšima zopet, sedaj.*

Vse našteje prvine lahko štejemo za prvine knjižne govornice v Mariboru in okolici. Pri posebnostih, v katerih se mariborski pogovorni jezik ne ujema s knjižno govorico, gre za prvine, ki so značilne za ljubljanski pogovorni jezik, v mariborskem pogovornem jeziku pa so prilagojene štajerskemu govoru.

V knjižni govorici Maribora in okolice so pa **nesprejemljive** pogovorne in narečne prvine:

- *težnja k oženju ejevskih in zlasti ojevskih fonemov,*
- *dva naglasa v daljših tvorjenkah,*
- *premena zvočnika v s f pred nezvenečimi nezvočniki in na koncu besede.*

Določeno mero mariborskih posebnosti v govoru lahko v knjižni govorici dovolimo, nikakor pa se v knjižni govorici na tem območju (in katerem koli drugem) ne smejo pojavljati nižje pogovorne ali narečne prvine, saj je knjižna govorica zvrst knjižnega (zbornega) jezika in ne pogovornega.

6. Kultura govora na novinarski konferenci

6.1 Kultura govora – opredelitev

Ena izmed razlag kulture, ki je relevantna za razpravo o kulturi govora, je Škaričeva, ki pravi tako: "Po moji presoji je kultura človeško prizadevanje, da se izkoplje iz svoje omejenosti, danosti. To je potreba po boljšem videnju samega sebe in sveta ter človekovo prizadevanje, da dejavno ustvarja sebe in svet. Kultura je spor s stihijnostjo, je materialno in biološko nefunkcionalna dejavnost. Je ustvarjanje lepega – ne praktičnega, avtentičnega – nekoristnega, vendar zaželenega" (nav. v: Kalin Golob 2001: 74).

Potemtakem, če govorimo o kulturi govora, govorimo o prizadevanju ljudi, da bi bilo njihovo govorno izražanje čim bolj jezikovno ustrezno in jasno. Osnova za kulturo govora je tako poslušanje samega sebe. Govorci se pogosto ne slišij(m)o govoriti. Vsak med nami govori popolnoma unikatno, dela pa tudi samosvoje napake, ki jih je najlažje odpraviti prav s poslušanjem svojega govora. Kot smo raziskovali v nalogi, se v vsakem javnem govorjenju pričakuje od govorcev, da obvladajo in uporabljajo knjižno govorico. V raznih priročnikih najdemo "pravila za uporabo" knjižne govorice, žal pa ta zvrst še vedno ni dovolj opisana, tako kot npr. knjižni (zborni) jezik. Tako so tudi odstopanja od knjižne govorice (verjetno prav zaradi preslabega normiranja) možna in pogosta. Monika Kalin Golob (2001: 68–79) povzema naslednje, najpogostejše odklone od knjižne govorice v javnih govornih položajih:

1. nepravilno naglaševanje,
2. napačen izgovor predlogov,
3. uporaba mašil,
4. napačna uporaba prevzetih (tujih) besed.

6.2 Odkloni v knjižni govorici

V tem poglavju bomo napisali več o naštetih najpogostejših odklonih od knjižne govorice in skušali take odklone najti tudi v govoru v primeru, ki ga analiziramo.

6.2.1 Nepravilno naglaševanje

To je odklon, ki se ga brez uporabe ustreznih strokovnih priročnikov ne da odpraviti. Napačno naglaševanje je po navadi "moda v jeziku", kot take pojave imenuje teorija jezikovne kulture (Urbančič,

1987). Urbančič pravi, da "pri tako majhnem narodu, kakor je slovenski, lahko sproži modno novost en sam človek, če ima le na razpolago tisk, kjer jo popularizira" (1987: 114). Trenutno so sicer bolj primerni mediji za razširjanje takih "modnih muh" elektronski mediji, predvsem televizija in radio, kjer novinarji in moderatorji iz dneva v dan poslušalce "zavajajo" z napačnim naglaševanjem. V nadaljevanju bomo tako analizirali nekaj odstavkov govora obeh govorcev in v njih iskali napačno naglašene besede. Pri vsakem govorcju smo izbrali nekaj govora iz prvega dela konference, ko sta si pri govoru pomagala s predlogami, in nekaj odstavkov govora v drugem delu konference, odgovore na vprašanja novinarjev, ko je bilo njuno govorjenje prosto tvorjeno.

Predvidevamo, da bo naglaševanje v drugem delu veliko slabše, saj govorci pri prosto tvorjenem govoru običajno manj kontrolirajo naglaševanje besed, nimajo pa niti možnosti, da bi se v naprej pripravili oz. preverili pravilno naglaševanje besed v ustreznih jezikovnih priročnikih.

- Izsek iz prvega dela novinarske konference (govorca sta si pri govoru pomagala s prosojnicami)

Vladimir Gabrijan: Najprej bi vas *lépo (lepó) pozdravo in v imenu sodelujočih svéda pozval, da potem še zastavite vprašanja, če vas kaj zanima. In sicer, mestno jedro je prikazano na tej prosojnici in vidimo, da objekt zajema *dév (dél) do Trga svobóde, Svetozarevska, Štrosmajerjeva in da tudi se po teh kriterijih vključuje tudi taborsko obrežje. Mi smo se tudi lotevali v našem projektu dejansko mnenj, stališč prebivavcev o mestnega jedra, tistih torej, ki živijo v tem delu, in seveda tudi smo izhajali iz predpostavke, da ne poznamo doslej *dovólj (dovòlj) njihovih stališč o samem mestnem *jédru (jêdru). In sicer, skušali smo ugotoviti naslednje, da smo želeli ugotoviti spontani priklic in pa prepoznavnost simbolov mestnega *jédra (jêdra), torej katêre izmed simbolov imajo ljudje v svoji zavesti in katêre prepoznavajo kot da sodijo v to jedro. Potem, seveda, smo poskušali ugotavljati zaznavanje sedanjega mestnega jêdra, ali so jim eleménti, sestavine mestnega jedra všeč, ali jih motijo ali smatrajo, da je česar preveč ali česar premalo. In potem smo želeli tudi ugotavljati najpogostejše *rásloge (razlóge) za zadrževanje v mestnem jêdru, kajti smatrali smo, da nam *láhko (lahkó) ti podatki marsikaj odkrijejo zá bodočo *révitalizacijo (revitalizácijo).

Igor Recer: Kot fsak projekt smo tudi tega zastavili z zbiranjem podatkov. Potem smo si zastavili tudi vë uvódu določene cilje zaradi tega, da bi si olajšali delo na analizah, da smo analize lahkó usmérjeno opravljali smo morali imet določene cilje. *Vendár (vèndar) smo tekom delovnega procésa začeli dvómit tudi vë te cilje in se nam je zdelo prav, da povprašamo tudi ljudi in rezultate ankete ste slíšali. Na podlagi te ankete smo si pa *rédefinirali (redefinírali) cilje, da bi malo bolj

meritorno ta projekt tekev v prihodnje. Te cilje smo pred kratkim, torej v prejšnjem tednu, testirali tudi na mestnem svetu in ugotovili naslednje, torej, da se, kot prvi cilj lahko rečemo, da bi bilo prav, da bi povečali vpliv mestne uprave na dogajanje f starem mestnem jêdru, tu gre predvsem za vpliv, ki je bil zgubljen zê odprodájo stanovánj najbolj. Torej lastnina občine vê mestnem jedru je že zelo minorna, predfsem je tu k temu pripomogel Jazbinškov zákon in bi bilo prav, dà predfsem tista stanovanja, ki jih lastniki težkó vzdržujejo, morda občina ponovno odkupi. Potem bi morali predstaviti, podobno kot vê vseh teh *prêmenitvenih (premenítvenih) procesih, je potrebno v Mariboru tut predstaviti kulturne spomenike na avténtičn in kar se da atraktívén način.

Gabrijan je v izbranem odlomku govora naredil osem napak pri naglaševanju besed, Recer pa v podobno dolgem govoru štiri.

- Izsek iz drugega dela novinarske konference (govorca sta govorila prosto, brez predlog)

Vlado Gabrijan: K temu lahko bi še dodali mogoče to, ne, da fsporedno s temi aktivnostmi bo zagotóvo potrebno voditi dejansko marketing ideje prenóve mestnega jedra. To pa pomeni, da bomo, da bi naj idejo o nujnosti prenóve dejansko segmenti, ki bodo odločilni, to so pa, kot je bilo rečeno, ljudje na upravi, mestnem svetu, prebivavci in ostali sprejeli to idejo kot *svójo (svôjo). To je pa bistvo, konec koncev kar se tiče nekega marketinškega pristopa k takim aktivnostim, ki gre dejansko v resnici za aktivnosti družbenega marketinga f tem *primêru (primêru).

Vprašanje novinarja

Vlado Gabrijan: Ja, vendar je zaj, seveda, tako. Tega, rečimo *póзитivnega (pozitivnega), relativno *póзитivnega (pozitivnega) stališča stvar téga, da bodo ti ljudje tudi, tudi seveda, potem f svojih okoljih dejansko to idejo še razširjali.

Igor Recer: Ja, torej, resni efékti bi naj ne bili prej tud izvedljivi, ne. Zdaj, naslednji koraki so pač materjalizácija teh ciljev, ne, te stvari, mormo ugotovít, kaj pomenijo potem vê prostóru, gre za to, da je potrebno najti al pa, f kolker še niso najdene, ne, poiskane, lokacije za parkirna mesta, potem bo treba najti tudi lokacije za pristanišča, torej obala Drave je sícer dostopna, *vendár (vèndar) ni varna, ne, pristanišča za ta promèt po Dravi bo treba urediti, narditi bo treba tudi varno, zagotoviti bo potrebno tudi varnost tega *vódnega (vôdnega) prométa, potem bo treba ugotoviti katére funkcije bomo lahkó, glede na interés investitorjev, v tem časovnem bližnjem, bližnji prihodnosti, umestili, kje je ta interés investitorjev, kám naj bi te funkcije umestili, ne.

V tem kratkem izseku govora lahko vidimo, da pri govorjenju brez predlog, kar se tiče naglaševanja, govorca zaideta v pogovorni jezik in besede nepravilno naglašujeta.

6.2.2 Napačen izgovor predlogov

V zapisu govora na novinarski konferenci sem zaznamovala tudi napačne izgovore predlogov, zato jih tukaj ne bom posebej obravnavala, opisala bom le lastnosti in pravilno uporabo predlogov.

“Predlogi so nepregibna besedna vrsta; nimajo predmetnega pomena, ampak le slovničnega, tj. z njimi izražamo podredna skladenjska razmerja med besedami oz. zvezami /.../ Predlogi so dvoji: pravi in nepravi (ali drugotni). Pravi se uporabljajo samo kot predlogi, nepravi pa tudi kot prislovi, samostalniki ali kaj drugega /.../ Pravi predlogi so zmeraj nenaglašeni” (Toporišič 2000: 413).

Lastnost predlogov, da so besede brez naglasa, ponazarja tudi beseda naslonka. Naslonke se v govoru izgovarjajo skupaj z besedo, ki jim sledi. Napačno je predlogom dodajati polglasnik in premor. Monika Kalin Golob (2001: 72) ugotavlja, da so napake, ki nastajajo ob izgovoru predlogov, dvojne:

1. pravorečno napačno je izgovarjati grem *kë* tebi; *së* tabo, *vë* trgovino. Pravilno je [ktebi], [stabo], [vtrgovino] ali [utrgovino];

2. če izgovarjamo z vmesnim poglasnikom, lahko pri predlogih *k* in *z* izberemo napačno različico.

Govorci najprej izrečejo predlog *zë*, razmišljajo o samostalniku, ga najdejo in zveza se sliši kot *zë trgovanjem*. Če bi izgovorili pravilno, brez polglasnika in premora, bi bil tak izgovor nemogoč:

[ztrgovanjem], [ztabo] ali sploh pri kateri koli zvezi predloga *z* in nezvenečega nezvočnika, saj je pred temi mogoč le *s*. Enako je s predlogom *k*, ki ima pred glasovoma *k* in *g* različico *h*.

Predlog *v* pa ima več različic:

Pred samoglasniki lahko izgovarjamo ustničnošumni *w* (kot v besedi *vzeti*), npr. grem *v* avto [wavto]; ali kot *u* [uavto]. Če se predlog *v* veže na končni samoglasnik prejšnje besede (ki je tudi breznaglasnica), se izgovarja kot dvoglasniški *u* (kot izgovarjamo *v* npr. v besedi *siv*): je *v* avtu [jeuautu].

Pred soglasniki predlog *v* najpogosteje izgovarjamo kot *u*, grem *v* Milano [umilano].

6.2.3 Uporaba mašil v govoru

“Mašilo je vsako jezikovno sredstvo, ki ga v svojem govoru uporabljamo brez prave potrebe, ne vpliva na njegovo sporočilno, prepričevalno, pridobivalno, argumentativno ali estetsko raven. Nasprotno, mašila so moteča.” (Kalin Golob 2001: 74)

V analizi govora na primeru novinarske konference lahko ugotovimo, da so najbolj priljubljeno mašilo Vladimirja Gabrijana polglasniki. Poleg polglasnikov, ki jih uporablja, ko izgubi rdečo nit pripovedovanja, predvsem v drugem delu novinarske konference, ko prosto tvori govor, pa tudi v prvem delu, ko se oddalji od predloge na prosojnicah, je v svojem govoru tudi petnajstkrat uporabil nepotrebno besedo *torej*.

Najbolj priljubljeno mašilo drugega govornika, Igorja Recerja pa je beseda *torej*, saj jo je v svojem govoru uporabil kar 49-krat, podobno kot Gabrijan, takrat, ko je izgubil rdečo nit v svojem govorjenju in je potreboval nekaj časa za razmislek o nadaljevanju govora.

Priljubljeno mašilo obeh govornikov je tudi členek *ne*, Gabrijan jo je uporabil petkrat, Recer pa 41-krat.

Naštela sem najpogostejše uporabljena mašila govorcev na analizirani novinarski konferenci. Seveda pa je vsak govorec uporabil tudi druga mašila. V nadaljevanju naštevam še ta.

Vladimir Gabrijan: *moram reči*¹¹ (nepotrebno mašilo),

*če bi prešel*¹² namesto *prehajam*,

pa bi prosil namesto *prosim*,

bi poudaril namesto *poudarjam*.

Igor Recer: *bi predvsem poudaril* namesto *poudarjam*,

štirikrat je uporabil mašilo *kaj jaz vem* (nepotrebno mašilo) in

trikrat besedo *no* (nepotrebno mašilo).

¹¹ *Moram reči* je posebna oblika mašila, ki bi jo lahko uvrstili med medijske “modne muhe”. Je popolnoma nesmiselno mašilo in brez pomena, saj v naši državi vlada demokracija in je svoboda govora omogočena, zato govornika (običajno) nihče ne sili, da mora kaj reči, na kar ta besedna zveza implicira.

¹² Pogosto se v mašilih uporablja pogojnik, npr. *bi prešel*, *bi prosil*, *bi poudaril*, kar je nesmiselno, saj v trenutku, ko govorec to izgovori že *preide*, *prosi* oz. *poudarja* določeno zadevo.

V nadaljevanju bomo analizirali odstavek govora v prvem delu novinarske konference, ob v naprej pripravljeni podlogi, pri obeh govornikih; opazovala bom pogostost uporabe polglasnika kot mašila.

Vladimir Gabrijan: Ě Najprej bi vas lépo pozdravo in v imenu sodelujoćih sveda pozval, da potem še zastavite vprašanja, če vas kaj zanima. Ě In sicer, méstno jedro je ě prikazano na tej ě prosojnici in ě vidimo, da objekt zajema dev do Trga svobôde, ě Svetozarevska, Štrosmajerjeva in da tudi se po teh kriterijih vključuje tudi taborsko obrežje. Mi smo se tudi lotevali v našem projektu dejansko ě mnenj, stališč ě prebivavcev o mestnega jedra, tistih torej, ki živijo v tem delu, in seveda tudi ě smo izhajali iz predpostavke, da ne poznamo doslej dovolj njihovih ě stališč o samem mestnem jedru.

Igor Recer: Kot fsak projekt smo tudi tega zastavili z zbiranjem podatkov. Potem smo si zastavili tudi vĕ uvodu določene cilje zaradi tega, da bi si olajšali ě delo na analizah, da smo analize lahko usmerjeno opravljali smo morali met določene cilje. Vendar smo tekom delovnega procesa začeli dvomit tudi vĕ te cilje in ě se nam je zdelo prav, da povprašamo tudi ljudi in rezultate ankete ste slišali. Ě Na podlagi te ankete smo si pa rédefinirali cilje, da bi malo bolj meritorno ta projekt tekev v prihodnje.

Analizirali pa bomo tudi odstavka govorov obeh govornikov, v katerem bomo podčrtali besedo torej, da ponazorimo trditev, da je ta beseda Recerjevo najljubše mašilo.

Igor Recer: Nekaj bi lahko k temu pripomoglo tudi pripomogla izgradnja jus hostlov, torej kapacitet, ki bi jih zasedli študentje vĕ času študijskega leta, čez poletje bi pa lahko to bile tudi turistične kapacitete. Potem, jasno je, da bi se morali, da se bomo v projektu v prihodnje tudi držali lokalne agende 21, torej nardili vplive na okolje kar se da majhne. Potem pa smo razmišljali tudi o organiziranosti. Menimo, da bi vĕ Mariboru morali ustanovit pravno osebo, ki bo v prihodnje vodila izvedbo prenove, ne, torej mi pač zdaj pripravljamo nek projekt, ocenjujemo tudi koliko naj bi ta projekt stav, potem naj bi pa neka pravna oseba zagnala nov investicijski cikel in sedaj pač razmišljamo o tem, ali naj bi to bila agencija ali morda javno podjetje, delniška družba, družba z omejeno odgovornostjo, torej odločitve o tem še ni, jo pa pričakujemo v kratkem in imamo tudi to zadolžitev podano s strani mestnega sveta. In pa radi bi olajšali investitorjem izvajanje prenove, predfssem zaradi tega, da, ker je prenavljanje zaščitenih objektov precej dražje od novogradnje, zaradi tega, ker je treba pač gradit zĕ nekim odnosom, s spoštovanjem do izročila, tega gradbenega dela je precej več kot je pri novogradnji in bi bilo

prav, da bi investitorji imeli določene olajšave. Torej, to so cilji, ki smo si jih zaenkrat zastavili, verjetno jih bomo s časom še dopolnjevali, prav bi bilo, da nam pomaga pri tem tudi javnost, kar smo skušali tudi v tem konkretnem primeru. Hvala.

Vladimir Gabrijan: In, ko smo jih povpraševali po tem, česa je preveč v mestnem jedru, je bilo izrazito poudarjeno, da je kavabarov in bistrojev preveč in razen zlo tistega najmlajšega segmenta, so ostali tudi rekli, da jim tekmovanja in vožnje čovnov, skuterjev in podobno z motorji na Dravi ne ustrezajo. In, če pogлеamo zdaj, kaj so pa bistvene prednosti bivanja v mestnem jedru, je izrazito poudarjena prednost bila bližina centra dogajanja. Zaj, kaj se tu not skriva, bi sveda blo potrebno morda v podrobnejši raziskavi ugotavlat, vendar je to pač tisto, da si v nekem centru dogajanja in interesantno je, da sta močna, močno prisotna še dva deleža ljudi, ki so izjavili, da praktično mestno jedro za bivanje, ker to smo spraševali ljudi, ki stanujejo v mestnem jedru, da praktično mestno jedro bivalnih prednosti nima in pa, da je seveda še, nekateri so izjavili, da teh prednosti ni več, torej ker jasno z leti se je marsikaj v mestnem jedru tudi spremenilo. In kot bistvene slabosti vidimo, da se pojavlja seveda hrup, je ena od bistvenih slabosti, in pa parkirni prostori, pomanjkanje parkirnih prostorov oziroma možnosti parkiranja. Potem so ostali elementi podobno porazdeljeni v obe skupini. Pri splošnem vzdušju oziroma utripu v mestnem jedru, ni bilo niti izrazitih negativnih mnenj niti izrazito pozitivnih mnenj, torej neke niti niti so bili najpogostejši odgovori, torej, da jih niti ne moti niti se mi ne zdi v redu in to približno enak rezultat smo dobili tudi, ko smo jih spraševali po urejenosti pa čistoči v mestnem jedru, to sta bila dva elementa, ki se, kaj, če čist na kratko samo pokomentiram to stvar, kaže predvsem že na to, ne, da se pač da marsikaj postorit, ne. Ker, če ta niti niti, torej ni izrazitega mnenja, je potem pač možnost tukaj marsikaj v pozitivni smeri še spreminjat.

Kot smo zapisali že v začetku tega poglavja, se je potrdilo opažanje, da je najbolj priljubljeno Gabrijanovo mašilo polglasnik, saj ga v analiziranem odstavku uporabi kar desetkrat, Recer pa v podobno dolgem govoru le trikrat. Z analizo odstavka govora smo potrdili tudi vtis ob poslušanju, da je Recerjevo najljubše mašilo beseda torej, saj jo je v analiziranem odstavku uporabil kar petkrat, Gabrijan pa v podobno dolgem besedilu, prav tako govorjenem ob predlogi, iz prvega dela novinarske konference le dvakrat.

6.2.4 Napačna uporaba prevzetih (tujih) besed

Po Slovenski slovnici (Toporišič 2000: 131) se besede po izvoru delijo na avtohtone slovenske besede (neprevzete), ki so ali praslovanska dediščina ali pa so nastale v slovenskem jeziku samem, in na prevzete, ki so prišle k nam iz tujih jezikov. Starejša izraza za pojem prevzeta občna beseda sta tujka in izposojenka. Danes izposojenke pomenijo tiste prevzete besede, ki so se prilagodile slovenskemu jeziku v izgovoru, pisavi, pregibanju, skladnji, tvorjenju novih besed ipd. Takih je ogromna večina. Tujke pa imenujemo tiste prevzete besede, ki se slovenščini niso prilagodile popolnoma, temveč le v večji ali manjši meri. Večinoma so nepopolno prilagojene zlasti v pisavi, redko v izgovoru in pregibanju (prim. npr. pisne tujke *jazz*, *piano*, *sociologija*). Izraz tujka zajema nelastnoimenske besede, lastnoimenske prevzete besede, ki pa niso popolnoma prilagojene slovenskemu jeziku, pa imenujemo nepodomačena ali polcitatna imena (podčrtala P. S.). Na tem mestu Toporišič tudi podrobneje opisuje pisanje prevzetih besed, za to nalogo pa je bolj relevanten pravilen izgovor takih besed.

V svoji razpravi Kalin Golobova (2001: 76–79) med drugim piše o napačnem izgovoru prevzetih besed v knjižni govorici. Slovenski pravopis določa, da prevzete besede izgovarjamo z 29 slovenskimi fonemi in naglasom slovenskega knjižnega jezika. Pravila za izgovor so takšna:

- tuje glasove zamenjujemo z najbližjimi slovenskimi knjižnimi,
- naglašeni samoglasniki so načeloma dolgi,
- naglašena *e* in *o* sta praviloma ozka (ne glede na to, kako se izgovarjata v izvornem jeziku), vedno pa je *e* širok pred *j* in *r* ter *o* širok pred *v*,
- polglasnik sprejmemo kot tak le, če je v slovenščini neobstoje (tj. od rodilnika tega glasu ni).

Pravorečno napako tako delajo vsi tisti, ki izgovarjajo tuja imena, priimke ali druga poimenovanja po tuje. Napačen izgovor pa ni povezan le z lastnimi, ampak tudi z občnimi imeni. Kalin Golobova navaja primere napačnega izgovarjanja besed financiranje kot *finansiranje in sponzoriranje kot *sponsoriranje, amandmaji kot *amandmani in [premjeju] kot *[premierju].

V analizi novinarske konference nismo našli nobene napačne uporabe prevzetih besed, na to problematiko pa opozarjamo, saj se nam zdi na tem mestu koristno in smiselno izkoristiti priložnost ter odklone od knjižne govorice predstaviti v zaokroženi celoti.

Zaključek

Odnosi z mediji so osrednjega pomena za odnose z javnostmi, so pa le del te stroke. Mediji so ena od ključnih javnosti vsake organizacije, projekta ali ideje, s katerimi morajo praktiki odnosov z javnostmi redno sporočati in z njo vzpostaviti in ohranjovati pošteno in odkrito razmerje, če želijo, da mediji o njej poročajo svojim bralcem, poslušalcem ali gledalcem. Novinarska konferenca je eno najpogostejše uporabljenih orodij v odnosih z mediji. Je medijski dogodek, ki je namenjen novinarjem, posredno pa občinstvom medijev. Novinarska konferenca mora biti, da je učinkovita, dobro načrtovana in profesionalno izpeljana. K njeni učinkovitosti poleg dobre organizacije pomembno vpliva prenos sporočil, ki jih novinarjem in prek njih občinstvom medijev želi posredovati organizacija (projekt, ideja), ki konferenco organizira. V tej nalogi sem se posvetila prav sporočilu, ki ga govorci na konferenci posredujejo množičnim občinstvom. Prenos sporočila je v veliki meri odvisen od pravilne uporabe jezika na konferenci. Med raziskovanjem odnosa med slovenskim jezikom in stroko odnosov z javnostmi sem ugotovila, da se ta stroka z uporabo jezika skorajda ne ukvarja. Skozi zvrstnost slovenskega jezika sem tako določila knjižno govorico za zvrst, ki naj bi se uporabljala v govoru na novinarskih konferencah, in z analizo primera govora na konferenci poiskala najprej prvine knjižne govorice, nato pa še prvine mariborskega pogovornega jezika. Na podlagi opravljenih analiz govora na konferenci sem določila prvine, ki jih lahko opredelim za sprejemljive v knjižni govorici Maribora in okolice. V analizi govora so se pojavile razlike med prvim delom govora na novinarski konferenci, ko sta oba govorca govorila po vnaprej pripravljeni predlogi, in med drugim delom konference, v katerem sta govorila prosto in odgovarjala na vprašanja novinarjev. V prvem delu je govorni položaj bližji tistemu, v katerem se uporablja knjižni jezik, zato je jezik obeh govorcev prav tako boljši. To je še posebej opazno, saj govorca, ko se oddaljita od govora po predlogi, govorita v pogovornem ali celo narečnem jeziku (predvsem Gabrijan, pa tudi Recer). V drugem delu konference, ko sta govorila prosto, pa je bil govorni položaj tipičen za uporabo knjižne govorice. V tem položaju je potekal dialog med novinarji in govorcema, zato bi morali vsi uporabljati knjižno govorico. Niso je uporabljali, temveč so govorili kar v mariborskem pogovornem jeziku, uporabljenih je bilo celo nekaj narečnih besed. Mogoče je razlog ta, da so bili vsi prisotni Mariborčani.

Recer je kot neprofesionalni govorec, po poklicu je arhitekt, na novinarski konferenci govoril precej boljše kot Gabrijan, ki je poklicni govorec, po poklicu je profesor na fakulteti. Zavrnem lahko hipotezo, da bo Gabrijan kot izkušen poklicni govorec govoril bolj pravilno kot Recer, čeprav bi lahko od Gabrijana glede na njegov poklic pričakovali boljšo izobraženost o uporabi ustrezne zvrsti jezika v različnih govornih položajih. Igor Recer je svojo vlogo govorca bolje opravil, saj se je na nastop pred novinarji

pripravil. Gabrijan pa je očitno prišel na novinarsko konferenco nepripravljen; predvidevam lahko, da je zaradi svojih dolgoletnih izkušenj z vsakodnevnim predavanjem precenil svoje govorniške sposobnosti in izpustil pripravo na govor.

Poglavje sem posvetila kulturi govora na novinarskih konferencah, v katerem sem predstavila najpogostejše odklone v knjižni govorici. Kot sem si zastavila v uvodu sem z analiziranjem zapisa govora na konferenci našla primere napačnega naglaševanja besed v govoru in tudi najljubši mašili obeh govorcev.

Vprašanje jezika v odnosih z javnostmi med praktiki odnosov z javnostmi pa še vedno ostaja odprto. Kot sem že omenila v nalogi, so praktiki odnosov z javnostmi tisti ljudje, ki vplivajo na podobo svojih naročnikov (organizacij, ljudi, idej) v javnostih, zato morajo biti o uporabi slovenskega jezika v javnostih dobro izobraženi. V nalogi se je izkazalo, da stroka potrebuje navodila za uporabo jezika v različnih okoliščinah, v katerih deluje, zato menim, da bi bilo dobro razmisliti o sodelovanju jezikoslovcev s praktiki odnosov z javnostmi in pripravi gradiva, ki bi taka navodila določalo. Dobro bi bilo, da bi krovno združenje praktikov, Slovensko društvo za odnose z javnostmi, organiziralo seminarje in izobraževanja za svoje člane, na katerih bi se posvetili tej temi in postavili standarde uporabe slovenskega jezika v odnosih z javnostmi.

Upam, da sem z nalogo osvetlila težavo in podala osnove ustreznega govornega izražanja v javnem govornem položaju. Uporabi slovenskega jezika v odnosih z javnostmi se v diplomski nalogi ne morem ustrezno in celostno posvetiti, želim si pa, da bi bilo moje delo prvi kamenček v mozaiku smernic za ustrezno pisno in govorno kulturo v vseh tehnikah in orodjih odnosov z javnostmi.

Literatura in viri

Knjige:

1. Bešter, Marja, Križaj-Ortar, Martina, Končina, Marija, Bavdek, Mojca, Poznanovič, Mojca, Ambrož, Darinka, Židan, Stanislava; Ponikvar, Andreja (ur.) (2000): Na pragu besedila. Učbenik za slovenski jezik v 1. letniku gimnazij, strokovnih in tehniških šol. Rokus, Ljubljana.
2. Black, Sam (1993): The Essentials of Public Relations. Kogan Page, London.
3. Broom, Glen M., Center, Allen H., Cutlip, Scott M. (1994): Effective public relations. Prentice Hall International, Englewood Cliffs.
4. Erjavec, Karmen (1998): Koraki do kakovostnega novinarskega prispevka. Jutro, Ljubljana.
5. Galunič, Mario (1995): Struktura povedi (problem zloženosti) govorjenega knjižnega jezika: diplomska naloga. Filozofska fakulteta, Ljubljana.
6. Gruban, Brane, Verčič, Dejan, Zavrl, Franci (1997): Pristop k odnosom z javnostmi. Pristop, Ljubljana.
7. Hunt, Todd, Grunig, James E. (1984): Managing public relations. Harcourt Brace Jovanovich College, Philadelphia.
8. Hunt, Todd, Grunig, James E. (1995): Tehnike odnosov z javnostmi. DZS, Ljubljana.
9. Kalin Golob, Monika (2001): Jezikovne reže. GV Revije, Ljubljana.
10. Mandić, Tijana (1998): Psihologija komunikacije. GLOTTA NOVA, Ljubljana.
11. McManus, John H. (1994): Market-driven journalism: let the citizen beware? Sage Publications, Thousand Oaks, London, New Delhi.
12. Ramovš, Fran (ur.) (1950): Slovenski pravopis. DZS, Ljubljana.
13. Rijavec, Petja, Verčič, Dejan, Zavrl, Franci (2002): Odnosi z mediji. GV založba, Ljubljana.
14. Slovenska akademija znanosti in umetnosti (2000): Slovar slovenskega knjižnega jezika z Odzadnjim slovarjem slovenskega jezika in Besediščem slovenskega jezika z oblikoslovnimi podatki [Elektronski vir]. DZS, Ljubljana.
15. Slovenski pravopis (2001), Založba ZRC, ZRC SAZU, Ljubljana.
16. Škarić, Ivo (1999): V iskanju izgubljenega govora. Šola retorike, Ljubljana.
17. Tivadar, Hotimir (1998): Govorjeni knjižni jezik – njegovo normiranje in uresničevanje (ob akustični analizi fonema /v/ na primerih iz radijskih besedil): diplomska naloga. Filozofska fakulteta, Praga, Ljubljana.
18. Toporišič, Jože (2000): Slovenska slovnica. Obzorja, Maribor.

19. Urbančič, Boris (1987): O jezikovni kulturi. Delavska enotnost, Ljubljana.
20. Vreg, France (1997): Sporazumevanje živih bitij. Fakulteta za družbene vede, knjižna zbirka Teorija in praksa, Ljubljana.

Članki:

1. Cazinkič, Robert (2001): "O vsakdanji govorici Ljubljane in o zapisu nezbornih besedil". V: Marija Stanonik: Bela Ljubljana. Kmečki glas, Ljubljana, str. 27–32.
2. Gjurin, Velemir (1990): "Beseda avtorju". V: Brane Gradišnik: Nekdo drug. Samozaložba, Ljubljana, str. 163–171.
3. Koletnik, Mihaela (2001): "Mariborski pogovorni jezik". Časopis za zgodovino in narodopisje, 72, 1–2, str. 245–254.
4. Požar, Barbara in Rader, Tadeja (1991): "Raziskovalna naloga: Pogovorni jezik v mariborskem mestnem središču". 1. Gimnazija, Maribor.
5. Rijavec, Petja (1998): "Odnosi z mediji". V: Brane Gruban, Dejan Verčič, Franci Zavrl (ur.): Preskok v odnose z javnostmi. Pristop, Ljubljana, str. 189–202.
6. Schramm, Wilbur (1999): "Kako deluje sporočanje". Komunikološka hrestomatija 2, str. 51–73.
7. Toporišič, Jože (1967): "Nekaj strani iz slovenske slovnice". Jezikovni pogovori II, str. 107–172.
8. Wright, Charles R. (1999): "Narava in funkcije množičnega sporočanja". Komunikološka hrestomatija 2, str. 75–91.

Vir:

1. Zakon o medijih, Ljubljana, 2002.
2. <http://www.ipr.org.uk/Careers/careersframeset.htm>; The institute of public relations, 21. junij 2003.

Priloge

Priloga: Predstavitev v programu Microsoft Power point, ki sta jo mag. Vladimir Gabrijan in Igor Recer uporabljala ob govoru na novinarski konferenci Projektne skupine mariborskega mestnega jedra, ki je bila 5. junija 2002 v Mariboru.

PROJEKT PRENOVE MESTNEGA JEDRA

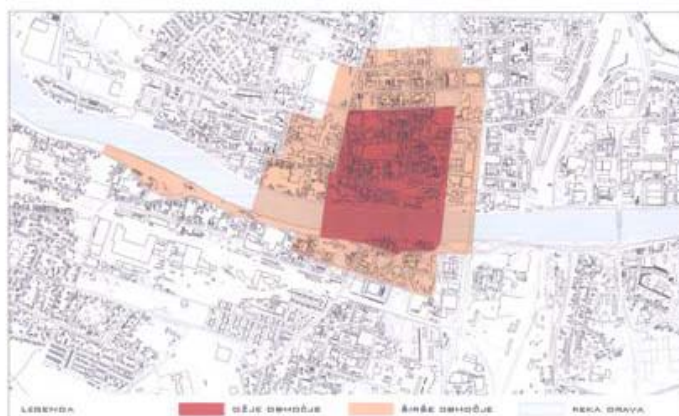
Novinarska konferenca, 5. junij 2002

IGRE d.o.o. / junij 2002

PROJEKT PRENOVE
MESTNEGA JEDRA

Območje obravnave

IGRE d.o.o. / junij 2002

Rezultati ankete, ki jo je izvedel Inštitut za marketing pri EPF

Opredelitev problema

Nepoznavanje mnenj, stališč in pričakovanj prebivalcev mestnega jedra, kot tudi širšega področja (Mariborčanov), v zvezi z revitalizacijo mestnega jedra.

IGRE d.o.o. / junij 2002

Cilji raziskave

Z raziskavo smo želeli ugotoviti naslednje:

- > spontani priklic in prepoznavnost simbolov mesta Maribor,
- > spontani priklic in prepoznavnost simbolov mestnega jedra,
- > zaznavanje sedanjega mestnega jedra (všečni, moteči in manjkajoči elementi),
- > najpogostejše razloge za zadrževanje v samem mestnem jedru,
- > želje in pričakovanja ob revitalizaciji mestnega jedra.

IGRE d.o.o. / junij 2002

Ciljna skupina

Ciljno skupino sestavlja 447 anketirancev:

- > 156 prebivalcev mestnega jedra (lastniki in najemniki stanovanj),
- > 150 zaposlenih na področju mestnega jedra,
- > 141 pripadnikov splošne javnosti (Maribor in širša okolica)

Delitev ciljne skupine

Ciljno skupino smo razdelili glede na:

- > status,
- > starost,
- > izobrazbo,
- > prihodke,
- > spol.

Sestavine, ki jih v mestu primanjkuje

- Nočni lokali (stanovalci !!!, 15-30 let)
- Ulični muzikanti (zaposleni, obiskovalci, 31- 70 let)
- Prodaja knjig in podobnega na stojnicah (zaposleni, 15-20 let, 51-70 let)
- Restavracije in gostilne z možnostjo prehranjevanja (stanovalci, 31- 50 let)
- Lokali s hitro prehrano (15-20 let)
- Poletna prisotnost gostinskih lokalov na ulicah (stanovalci, zaposleni, obiskovalci, 15-20 let)

IGRE d.o.o. / junij 2002

Sestavine, ki jih v mestu primanjkuje

(nadaljevanje)

- Majhne specializirane prodajalne (stanovalci, 15-20 let)
- Storitvene dejavnosti, npr. frizerji, čevljarji, urarji (nad 70 let)
- Parkirni prostori na prostem (vsi razen nad 50 let)
- Peš cone (stanovalci, zaposleni, nad 70 let)
- Zelene površine (stanovalci, zaposleni, 15-30 let)
- Kažipoti in označevalne table (zaposleni, 31-50 let)
- Tekmovanja in vožnje čolnov, skuterjev ipd. z motorjem (15-20 let)
- Različne prireditve na prostem (stanovalci !!!, zaposleni, obiskovalci, 15-20 let)
- Festival Lent in podobne prireditve (zaposleni, obiskovalci, 15-30 let)

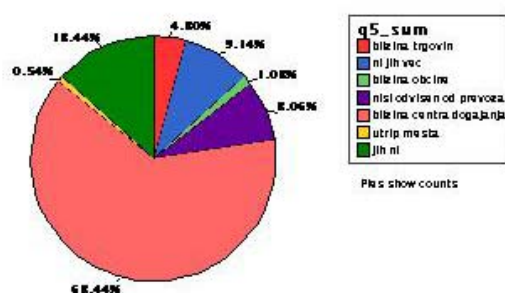

IGRE d.o.o. / junij 2002

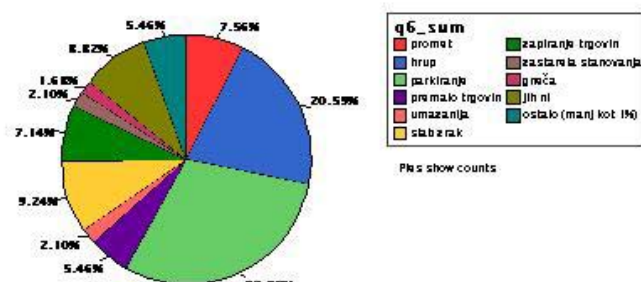
Sestavine, ki jih je v mestu preveč

- > Bistrotji, kavabari
- > Tekmovanja in vožnje čolnov, skuterjev ipd. z motorjem

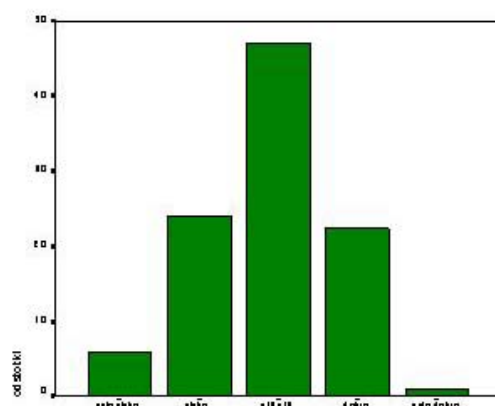
Bistvene prednosti bivanja v mestnem jedru

Bistvene slabosti bivanja v mestnem jedru

Splošno vzdušje oz. utrip v mestnem jedru

Aktivnosti v mestnem jedru

- > Nakupovanje
- > Obiski prijateljev, znancev in sorodnikov
- > Druženje v lokalih (15-30 let, zaposleni)
- > Sestanki (zaposleni)
- > Prehranjevanje v gostinskih lokalih (21-30 let, zaposleni)
- > Obiski kulturnih prireditev (zaposleni)
- > Sprehodi (stanovalci)

Povzetek sklepov

Rezultate raziskave je smiselno obravnavati v pomenu **tendenc**:

- odnos do obstoječih značilnosti mariborskega mestnega jedra nikakor **ni (!!!)** negativen,
- anketiranci so izrazili potrebo po revitalizaciji mestnega jedra,
- stanovalci ne kažejo negativnega odnosa do dogajanj na ulicah (na prostem) v okviru mestnega jedra,
- hrup je ena izmed bistvenih slabosti bivanja v njem.

Povzetek sklepov (nadaljevanje)

- > Deleži tistih, ki menijo, da je v mestnem jedru česa premalo, so bistveno večji od tistih, ki menijo, da je v mestnem jedru česa preveč.
- > Omenjene sestavine oz. značilnosti je lažje dodajati kot pa ukinjati.
- > Med sestavinami, ki jih je v mestnem jedru premalo, so podjetniške in zaposlitvene priložnosti.
- > Marsikatera obstoječa sestavina mestnega jedra ne povzroča občutka zadovoljstva, čeprav morda ni izrazito negativno ocenjena.

Strateški cilji preнове mestnega jedra

- > ***Povečati vpliv mestne uprave na dogajanje v starem mestnem jedru***
 - Praviloma so lokacije v mestnih središčih atraktivnejše in cene kvadratnega metra višje od povprečnih. Interes mesta mora biti, da v največji možni meri ohranja lastništvo nad zemljišči, prav tako lastništvo nad komunalno infrastrukturo in lastniški delež pri stanovanjih ter lokalih.

> ***Predstaviti kulturne spomenike na atraktiven in avtentičen način***

Kulturna in naravna dediščina terjata, da avtentične spomenike in spomeniško zaščitene zgradbe zavarujemo in prikažemo na atraktiven način.

Posegi, ki to zagotavljajo, terjajo:

- dodatna sredstva za raziskave in konzervatorske programe,
- vzpodbujanje interesa investorjev za povečanje njihove identitete v povezavi s prenovljenimi objekti,
- namenjanje posebne pozornosti obnavljanju fasad in pročelij v mestnem jedru.

IGRE d.o.o. / junij 2002

STRATEŠKI CILJI PRENOVE

> ***Pomladiti starostno strukturo prebivalcev***

Pomlajevanje starostne strukture prebivalstva s sistematičnim umeščanjem študentske populacije na lokacije, ki so v mestnem jedru ali blizu njega. Stanovanjska politika mesta bo morala poiskati možnosti kreditiranja mladih družin za nakup stanovanjskih enot na obravnavanem področju.

IGRE d.o.o. / junij 2002

STRATEŠKI CILJI PRENOVE

> ***S prenovno omogočiti visoko bivanjsko kulturo***

S prenovno zagotavljamo izjemno ponudbo za visoko in sodobno bivanjsko kulturo tako, da umeščamo visokokvalitetna stanovanja v objekte preнове. Nova ponudba je tudi vzpostavljanje tako imenovane meščanske hiše z lokali družin, ki bivajo v nadstropjih. Pogoji za tovrstno kakovost je nadstandardna opremljenost s komunalno in informacijsko infrastrukturo.

> ***Povečati dostopnost starega mestnega jedra***

Prenova zahteva nadstandardne prometne rešitve tako za mirujoči in javni promet kot za promet na vodi, kolesarske poti in cone za pešce, vse to pa narekuje novo prometno politiko in filozofijo mesta.

Smiselna bi bila:

- izgradnja garažnih hiš na obodu srednjeveškega jedra,
- izgradnja Strossmayerjevega mostu,
- izgradnja brvi pod glavnim mostom iz Gosposke v Dravsko ulico,
- vzpostavitev prometa na vodi, vzpostavitev luke in kapetanije,
- dopolnitev in umirjanje sistema javnega prometa v mestnem jedru, na Glavnem trgu, po Koroški ulici in na Lentu.

> ***Pritegniti v proces Dravo, taborsko nabrežje in mestni park***

Srednjeveško mesto je bilo locirano na rečnem pomolu in obzidano, da bi bilo v njem varno živeti. V sistem varovanja je sodila tudi Drava s pritoki iz Treh ribnikov. Lokacijsko prednost je predstavljal most čez reko, z utrdbo (Tabor) varovan južni dostop do mostu in mitnica na mostu samem. To so torej ambienti, ki definirajo pogoje za nastanek mesta.

> ***Stremeti za umeščanjem ustanov državnega pomena v mestno jedro***

Pomlajevanje je kot ideja dolgoročno uresničljivo s širitvijo univerzitetnih programov v ožje mestno jedro. Strateški cilj Slovenije je doseči evropsko poprečje študirajoče populacije, t. j. premik od 7 % akademsko izobraženih na 25 % v prihodnjih desetih letih. Vlaganje v univerzitetne programe in smeri je primarna zahteva, ki naj bi Sloveniji zagotavljala bolj enakopraven status v bodoči Evropi. Očitno je, da bo Univerza v Mariboru v prihodnjih letih bistveno povečala število vpisanih študentov.

Prav bi bilo, da bi država priznala pomembnost kulturnih in drugih prizadevanj mesta ter njegovih prebivalcev in jih temu primerno vrednotila.

> ***Uvesti značilno regionalno ponudbo in blagovno znamko***

Ponudba Europarka je ponudba, ki jo lahko najdete kjerkoli na svetu. Mariborsko staro jedro bi moralo tržiti izdelke, ki jih drugje ni mogoče najti in nastajajo predvsem v regiji, ki jo mesto obvladuje. Pri tem bi bilo smiselno tovrstne izdelke opremiti s posebno blagovno znamko.

> ***Narediti mestno jedro obiskovalcem prijazno***

S prenovo bo staro jedro zagotovo postalo turistom bolj zanimivo. Obiskovalcem bo treba ponuditi zanimive in udobne ambiente, predvsem na odprtem, streho nad glavo, tako v hotelih kot v mladinskih hotelih, in značilno, regionalno obarvano gostinsko ponudbo. Mesto mora postati "berljivo", dobiti mora primerno mikrourbano opremo in literaturo, ki bo turiste varno in poučno vodila ves čas bivanja v njem.

> ***Voditi proces prenove s poudarkom na lokalni agendi 21***

Znotraj tima, ki se ukvarja s tehničnim vidikom prenove, so skupine, ki so zadolžene za načrtovanje infrastruktur in so sodelovale pri pripravi lokalne agende za varstvo okolja. Zato ekološki vidik projekta, v zvezi s spoštovanjem Alborške listine, ni vprašljiv. Odlok o prenovi bo moral zagotoviti primerno izvedbo te postavke. Najbrž bo najtežje spoštovati določila o zamejevanju množičnosti javnih prireditev.

> ***Z ustanovitvijo podjetja za prenovo zagotoviti njeno gospodarsko uspešnost***

Prenovo mestnega jedra generirajo vse inštitucije mesta Maribor z ustanovitvijo gospodarske družbe (agencije), ki bo skrbela za vzpostavitev novega investicijskega ciklusa. Le-ta je zamrl pred letom 1990, ko je veljal t. i. družbeni dogovor o mestni prenovi s sistemskim virom, ki so ga zagotavljali podpisniki dogovora. Z javnim nadzorom nad tovrstnim podjetjem mesto zagotavlja prenovu na ekonomskih temeljih, z zagotavljanjem javnega interesa in varovanja kulturne dediščine. Podjetje ima za prvenstveno nalogo vzpostavljanje povezave med bodočimi investitorji ali soinvestitorji - bankami, ministrstvi, domačimi in tujimi skladi.

> **Zagotoviti vzvode za olajšave pri izvajanju prenove**

Prenavljanje starih objektov, v skladu s spomeniškovarstvenimi zahtevami, je prav gotovo težje od nove gradnje. Zato je prav, da mesto najde način za finančno vzpodbujanje investitorjev v prenovi. V odloku o prenovi bi se morale odražati obveznosti prebivalcev, uporabnikov in lastnikov nepremičnin, obenem pa tudi ugodnosti, ki so jih ti lahko deležni. Če želimo prenovo vzpodbuditi, mora biti ugodnosti več kot obveznosti.

> **Zaključek**

Vsi našteti cilji so komplementarni, če si njihovo doseganje razlagamo s prijemi, ki so v svetu uveljavljeni. Če pa naj bi sledili željam anketirancev, pride med posameznimi cilji do nasprotovanj. Posebej velja poudariti želje anketirancev po čim večji dostopnosti z vozili in odstavo vozil v nivoju. Take rešitve onemogočajo stik mesta z reko in parkom ter so v nasprotju s ponujenimi rešitvami projekta.

